

КНИГОЗБІРНЯ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО: ВІД ПРИЛБИЧ ДО МИТРОПОЛИЧИХ ПАЛАТ

Ірина Качур

науковий співробітник відділу рідкісної книги
ЛННБ України ім. В. Стефаника, канд. іст. наук

На основі збережених стародрукованих книг та архівних джерел розглянуто історію особистої бібліотеки Митрополита Андрія Шептицького та заснованих і щедро обдарованих ним книгозбірень — Станиславівської капітули, Митрополитальної бібліотеки, Церковного і Національного музею, «Студіону». Наведено відомості про їх склад, функціонування та подальшу долю. Особливу увагу приділено малодослідженій родинній бібліотеці Шептицьких у Прилбичах.

Ключові слова: книгозбірня, стародруковане видання, провенієнція, Митрополит Андрей Шептицький, Прилбичі.

The article reviews the history of personal library of Metropolitan Andriy Sheptytsky based on saved old editions and archive sources and book collections, founded and generously gifted by him: The Stanislivaviv's Chapter, the Metropolitan Library, Church' and National Museum, «Studion». Data about its structure, functioning and further destiny is revealed. Special attention is payed to the characteristic of the underexplored Sheptytsky' family library in Prylbychi.

Keywords: book collection, old edition, provenance, metropolitan Andriy Sheptytsky, Prylbychi.

На основе сохраненных старопечатных книг и архивных источников рассмотрена история личной библиотеки Митрополита Андрея Шептицкого, а также основанных и щедро одаренных им книжных собраний — Станиславовской капитулы, Митрополитальной библиотеки, Церковного и Национального музея, «Студиона». Поданы сведения об их составе, функционировании и последующей судьбе. Особое внимание уделено малодоследованной семейной библиотеке Шептицких в Прилбичах.

Ключевые слова: книжное собрание, старопечатное издание, провенієнція, Митрополит Андрей Шептицький, Прилбичи.

Особиста бібліотека Митрополита Андрія Шептицького дотепер залишається малодослідженою у зв'язку зі значними її розмірами, недостатністю збереженої архівної джерельної бази та розпорошеністю книг за життя та після смерті її власника.

Любов до книги, зацікавленість давніми культурними та історичними пам'ятками Андрей Шептицький виніс з родинного дому. Його батько, Іван-Канти-Ремігій Шептицький (1836–1912), член Галицького Крайового Сейму та австрійської Державної Ради, мальтійський кавалер, був нащадком давнього українського шляхетного роду, який у XVIII–XIX ст. зазнав полонізації, а члени родини стали франкомовними римо-католиками. Шептицькі за часів Речі Посполитої володіли, крім родового гнізда — села Шептичі, маєтками в околицях Перемишля й в інших землях Руського воєводства, на Волині та Люблінщині, а з XVIII ст. їх головною резиденцією стало с. Прилбичі*. Саме тут після одруження в 1861 р. з Софією Фредро (1837–1904), донькою відомого польського драматурга Александра Фредра, оселився граф Іван Шептицький. Оскільки старий панський будинок, в якому 29 липня 1865 р. народився третій син Шептицьких — Роман Марія Олександр (майбутній Митрополит Андрей), став затісним, поряд з ним з ініціативи Софії, матері Митрополита, було збудовано двоповерховий палац, який оточував гарний парк з екзотичними деревами й квітами. Прилбичі перетворилися на класичне «шляхетське гніздо» — з родинним архівом, портретною галереєю предків, мистецькою колекцією та бібліотекою. За спогадами дочки Лева Шептицького (брата Митрополита) Анни, в палаці був музей, де, крім портретів родини Шептицьких і Фредрів, містилося близько тридцяти полотен Симона Шеховича, портрет короля Яна III Собеського, малярські роботи Софії Фредро-Шептицької. В архіві зберігалися пергаментні документи, давні літописи, у кований скрині — «папери» з архіву Александра Фредра, зокрема рукописи його комедій. Окремий відділ становили воєнні пам'ятки наполеонівських часів. У музеї були колекції медалей, монет, віденської порцеляни, художнього скла [55, s. 131-132; 19; 26].

Граф Іван Шептицький володів великими земельними наділами, управляв великим господарством і провадив торгівлю. Фінансова забезпеченість давала йому можливість займатися улюбленою справою — історичними дослідженнями й науковими пошуками, колекціонуванням цінних рукописних і друкованих пам'яток. За

* Тепер — Яворівського р-ну Львівської обл.

свідченнями о. Івана Рудовича^{*}, гр. Іван Шептицький побував майже у всіх василіанських монастирях, знав їх бібліотеки й архіви, а з важливіших документів робив для себе копії. До родинного архіву придбав багато цінних набутоків і в Галичині, і в Росії. Після введення схизми в Холмській єпархії у 1875 р., коли з церков, парохіальних архівів і бібліотек було наказано викидати всі уніатські богослужбні книги, рукописні й друковані документи, граф Шептицький їх набував і таким чином врятував багато проскрибованих пам'яток. Він також працював у римських архівах і бібліотеках, де зробив багато копій історичних матеріалів, зокрема першим почав копіювати акти до історії нашої церкви з XVIII ст. у закритому до того часу і недоступному для загалу архіві Конгрегації Пропаганди Віри. Крім рукописів, він нагромадив велику збірку цінних церковнослов'янських стародрукованих видань (унівських, угерецьких, стрятинських, львівських, почаївських і київських) [34].

Як писав митрополит Йосип Сліпий, саме своєму батькові завдячував Митрополит Андрей своєю високою освіченістю, від нього перейняв пристрасть до книжки, до старої культури, науки і любов до народу. Іван Шептицький, хоч і вихований у польському дусі, та все-таки жив традицією своїх предків-українців і відчував, що він «Русин» зроду [46, с. 8].

Ці відомості лягли в основу пізніших одноманітних скупих описів бібліотеки Шептицьких у Прилбичах, які вийшли з-під пера дослідників історії галицького бібліофільства XX ст. — велика бібліотека, багата на рідкісні унійні друки, започаткована графом Іваном Шептицьким, яку продовжив комплектувати його син Леон, налічувала бл. 6 000 томів і знищена разом з майже усіма збірками під час Першої світової війни [55, s. 131-132; 60, s. 266; 54, s. 295-298; 65, s. 286]**.

Родинна книгозбірня Шептицьких містила, ймовірно, певну частку книг Софії Шептицької, матері Митрополита. Отримавши європейську освіту, вона знала польську, українську, французьку, німецьку й англійську мови, грала на фортепіано, гарно малювала.

* **Рудович Іван** (1868–1929) — український католицький священик, педагог і громадський діяч, автор розвідки про єпископів Варлаама й Атанасія Шептицьких [35].

** У першому такого типу довіднику Ф. Радзішевського [62] гасло «Прилбичі» відсутнє, отже, на 1875 р. ще не було інформації про цю бібліотеку, вона була тільки на етапі становлення.

Софія дуже любила читати, — буквально не покидала батькову бібліотеку, і ця любов на книжки передалась її дітям. А. Фредро мав величезну колекцію світової класики, але глибоко релігійну Софію більше цікавила християнська література. Улюбленою її книгою були «Листи святої Катерини Сієнської» [30]. Захоплення матері успадкував Митрополит: свою першу молитву, яку він уклав ще зовсім юним, перед від'їздом до монастиря, була молитва «За духовні покликання із родин Шептицьких за посередництвом святої Катерини Сієнської та Йосафата Кунцевича». Успадкувавши літературний хист батька, Софія з Фредрів проявила себе як талановита письменниця [63; 64]. Ймовірно, що до прилбицької бібліотеки влилась також частина книг Александра Фредра, який помер у Львові в 1876 р., адже згадується серед колекцій гр. Шептицьких «кована скриня» з його архівом.

Скупа інформація про долю збірок Шептицьких у Прилбичах міститься у звітах російського історика, члена-кореспондента Російської академії наук професора Євгенія Шмурла (1853/1854–1934), який під час Першої світової війни як уповноважений Імператорської академії наук з охорони історичних пам'яток і наукових колекцій перебував у районі воєнних дій з інспекцією культурних і наукових осередків Галичини. Так, у своєму донесенні до Петербурга від 27 лютого 1915 р. він пише:

«Пшельбиці — маєток графа Шептицького, брата митрополита. Дім, де зберігалася багата бібліотека і мистецькі предмети (картини, зброя, порцеляна), згорів. Ліснику-управителю вдалося врятувати лише незначну кількість книг»* [51].

На місці згорілого панського будинку у Прилбичах брат Митрополита Лев, який успадкував маєток після смерті батьків, збудував капличку. Восени 1939 р., з приходом на західноукраїнські терени більшовиків, Лев Шептицький разом з дружиною Ядвігою та священником були розстріляні у саду за будинком, а палац пограбовано. Після чого спецзагін НКВД, заклавши вибухівку в пивницю, зрівняв будівлю з землею. Каплицю більшовики обстріляли, а згодом використовували як склад для вибухівки. У пошуках скарбів відкрили саркофаги. Після війни в усипальниці радянська влада зберігала отрутохімікати [26].

* Тут і далі переклад з російської автора статті.

Митрополит Андрей намагався врятувати уцілілі після Першої світової війни прилбичькі колекції та документи, про що свідчить його сповнений болем лист до директора Національного музею у Львові Іларіона Свенціцького від 2 жовтня 1939 р.: «Доношу, що дня 27 вересня н. ст. в Прилбичах убитий член Кураторії мій брат Лев разом із женою. Для історичної докладності стверджую, що тіла доси непогребані [на п'ятий день після вбивства! — *авт.*]. Додаю, що дім був правдивим музеєм повним мистецьких творів великої вартости, а архів родини був цінним архівом, в якому находилися пергамінові документи з 14 і 15 століття. Наколи б це було можливим, щоб Радянська Власть той архів і цінні збірки дому від загрози виратовала, булоби це немала заслуга для нашого краю» [25].

В цьому листі жодним словом не згадано бібліотеку, тому за відсутністю інших джерел залишається нез'ясованим питання про сам факт її існування на той час, розміри і подальшу долю.

У відділі рідкісної книги ЛННБ України ім. В. Стефаніка нещодавно вдалося виявити три книги з прилбичькою провенієнцією. Примірники оправлені у нефарбований пергамен на картоні, на верхніх і нижніх кришках оправи — тиснений золотом суперекслібрис, в основу геральдичної композиції якого покладено власний родовий герб Шептицьких — срібна підкова в червоному полі каблуком догори, увінчана золотим рівнораменним хрестом. До лівого зовнішнього її боку прилягає стріла, спрямована вістрям догори, дещо навскоси, до лівого кута гербового щита. Над щитом — графська дев'ятигальмова корона. Гербовий щит з правого боку підтримує лев, ліворуч — гриф. Щитотримачі стоять на злегка вигнутому держаку, з-під якого звисають дрібно-листяні вирізки. Особливістю зображеного герба є відсутність трьох павичевих пер у клейноді та девіза Шептицьких внизу під щитом «A cruce salus» («У Хресті спасіння»), замість якого на стрічці польською мовою витиснено назву родового маєтка Шептицьких — «Przyłbice». Графська корона, а не капелюх з китицями у гербовій композиції, вказує на світський статус власника суперекслібриса [фото 1]. Зображення цього герба відповідає в цілому зразку нової форми старовинного герба Шептицьких, затвердженому в 1871 р. при наданні титулу австрійських графів Іванові-Кантію-Ремігію Шептицькому та його нащадкам [52; 47, с. 58-59].

Усі три книги надруковані в XVII ст. і належать до історичної тематики. Це: поема одного із визначних представників польської барокової епіки Самуеля Твардовського *Władysław IV, król polski i szwedzki* (Лешно, 1650) [Додаток, поз. 1], *Opera posthuma historica* єпископа луцького і плоцького, королівського секретаря Станіслава Лубенського, (Антверпен, 1643) [Додаток, поз. 2] та господарсько-мілітарний твір Анджея Максиміліана Фредра *Militarium* (Амстердам, 1668), польського барокового письменника, історика і філософа, державного діяча, далекого предка матері Митрополита Андрея [Додаток, поз. 3].

Із попередніх провенієнцій на цих книгах маємо тільки свідчення набуття творів С. Лубенського [Додаток, поз. 2] на початку XIX ст. у варшавського антиквара Й. Б. Зальцштайна* та недатований власницький запис на виданні А. М. Фредра львівського комірника Яна Янушовського, книгозбірня якого була розпорошена у Львові після його смерті бл. 1857 р. [Додаток, поз. 3]. Усі примірники мають сліди пошкодження, вогню, замокання, грибкових уражень. Внаслідок різких перепадів вологості й температури пергамен у деяких місцях відстає від картонної основи. Не підлягає сумніву, що ці книги колись належали до родинної бібліотеки Шептицьких. Можливо, з числа тих небагатьох, які врятував з пожежі лісник-управляючий. Ці примірники дають нам уявлення про багатий зовнішній вигляд книгозбірні в Прилбичах, колекціонерські вподобання власників, виявом яких є наявність суперекслібриса. На жаль, залишається без відповіді питання про шлях їх надходження до нашої бібліотеки, оскільки вони позбавлені будь-яких пізніших провенієнційних знаків. З великим ступенем ймовірності можемо також заперечувати їх подальше перебування у складі особистої бібліотеки Митрополита Андрея, оскільки жодна з книг із описаним вище суперекслібрисом «Прилбичі» не має провенієнційних знаків ні Митрополита Андрея, ні заснованих ним книгозбірень, в які влилась більшість його приватних книг, — Церковного Музею, Митрополитальної бібліотеки, Національного музею чи «Студіону».

Маємо також відомості* про збереження ще однієї книги з суперекслібрисом «Przyłbice» у відділі стародруків та рідкісних

* Salzstein (Zalcsztein) Jona Ber — варшавський антиквар, діяв до 1830 р.

* Висловлюємо вдячність за надання цієї інформації старшому науковому працівнику відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ п. Ірині Ціборовській-Римарович.

видань Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Це надрукований у Львові в 1721 р. панегірик василіанського священика Йосифа Нарольського єпископові львівському, галицькому та кам'янець-подільському, ініціаторові побудови теперішнього Собору Св. Юра у Львові Атанасію Шептицькому (1686–1746) [Додаток, поз. 4]. Раніше книга належала до книгозбірні Осолінського у Львові, а граф Іван Шептицький її, очевидно, виміняв як дублетний примірник на якийсь інше видання. Потрапивши до прилбицької бібліотеки, найімовірніше без оправи, примірник був оправлений в білу замшу та оздоблений гербовим суперекслібрисом Шептицьких. Найважливішою відмінністю цього примірника від збережених у ЛННБ України ім. В. Стефаніка є наявність пізнішої від прилбицької провенієнції, а саме — екслібриса єпископа Станіславівського Андрея Шептицького, який можемо приблизно датувати 1900 р. Цей факт дає змогу зробити висновок, що Митрополит Андрей отримав певну частину родинної бібліотеки ще за життя своїх батьків, до 1900 р. Складно судити про її чисельність, адже єдиним відомим нам власницьким знаком родинної бібліотеки Шептицьких є гербовий суперекслібрис «Przyłbice», але зазвичай суперекслібрисом оздоблювали тільки новооправлені книги, а примірники, набуті в оправах, зберігалися у первісному вигляді.

Можемо допустити, що книги з прилбицької бібліотеки позначалися й іншими знаками, адже відомо, що на збережених рукописних матеріалах родового архіву Шептицьких стоїть гербовий овальний штамп з написом польською мовою «Archiwum / Teka ... [герб] № ... / Przyłbickie» [48, с. 7].

Оточений з дитинства книжковими багатствами, які зібрали батьки, юний Роман, очевидно, користав з них під час навчання. Відомо, що з огляду на слабе здоров'я він не ходив до школи, а вчився вдома під керівництвом матері й найкращих учителів, успішно складаючи щопівроку іспит у гімназії Франца-Йосипа у Львові. Під час навчання у старших класах гімназії св. Анни у Кракові, згодом — у краківському та вроцлавському університетах, під час поїздок до Рима, Києва, Москви юний Роман купував потрібні та цікаві для нього книги, зібравши таким чином свою особисту бібліотечку, однак після здобуття докторату, перед вступом до монастиря частину книг залишив на пам'ятку товаришам [18, с. 57]. Про «особливе замилювання Романа до збирання книжок» в гімназійні

часи писав о. Йосип Сліпий, зазначаючи, що підписувався він на них по-українськи [46, с. 14; 29, с. 223].

Ймовірно, однією з них є збережене у фондах рідкісної книги ЛННБ України ім. В. Стефаніка прижиттєве видання життєписів мучеників перших віків християнства італійського церковного історика, кардинала, бібліотекаря Ватикану Цезаря Баронія «*Martyrologium Romanum*» (Кьольн, 1603) [Додаток, поз. 5]. Судячи з попереднього власницького запису, книга раніше належала монахам-норбертанцям монастиря св. Вінцента у Вроцлаві. Саме тут, у пруському на той час місті Бреслау, під час правничих студій в університеті у 1884–1885 рр., міг її придбати майбутній Митрополит і підписати в дещо незвичний спосіб: «Романъ Йосафатъ Шептыцкій» [фото 2]. Чому Йосафат? Слід гадати, це було виявом твердого наміру юнака пов'язати своє подальше життя з оновленням Чиним Святого Василія Великого. Реформа ЧСВВ полягала у тому, щоб повернути його до духу засновників — св. Йосафата Кунцевича — полоцького архієпископа та Йосифа Вельямина Рутського — митрополита київського. Крім традиційної назви Чину, вживалася і менш відома назва — Василіанський Чин Святого Йосафата — яку пізніше, в 1931 р., прийняли на одній із Генеральних Капітул Чину, щоб підкреслити роль святого священномученика Йосафата (Кунцевича) у формуванні сучасної моделі василіанського життя.

Відомо, що Роман Шептицький уже від ранніх літ, з часу гімназійних студій, виразно відчував бажання присвятити своє життя служінню Богові, і тільки — в українському обряді [46, с. 22; 49, с. 20]. І ще тоді, коли ніхто й не думав про реформу оо. Василіан, він признався своєму шкільному приятелю: «Я стану василіянином!» [2, с. 16-18; 49, с. 20].

Можливо, що під час університетських студій Роман Шептицький обрав собі майбутнє чернече ім'я «Йосафат» і тому поставив його другим після світського в автографі на книзі. Однак у Добромильському монастирі після місячного новіціату його нарекли Андреем, що більше відповідало церковній традиції. За східним звичаєм монах, змінюючи ім'я на законне, брав завжди таке, що починалося з тієї самої літери, що й ім'я хресне [45, с. 30], однак отці Василіани не могли знайти між святими відповідного імені на літеру «Р», тому взяли від другого — Александр*, — Андрей.

* Повне хресне ім'я — Роман Александр Марія.

Повертаючись до книги з автографом Романа Шептицького, відзначимо, що власник її разом з приватною бібліотечкою привіз до Добромильського монастиря, куди він вступив до новіціату 28 травня 1888 р. Правила вимагали від новиків після проб і обітів зречення прав власності на користь конгрегації ЧСВВ, тому особисті книги обличеного о. Андрея поповнили книгозбірню добромильських василіан. На примірнику з автографом, про який ішлося, є також запис латиною про належність книги до бібліотеки добромильських новиків, зроблений, імовірно, самим Шептицьким, адже відомо, що «на р. 1895 предано йому ще уряд заступника настоятеля, дорадника його, бібліотекаря і навчання грецької мови» [45, с. 37]. Вгорі на корінці чорнилом проставлений інвентарний номер добромильської бібліотеки — 134.

У стародрукованому фонді відділу рідкісної книги ЛННБ України ім. В. Стефаніка знайшлася ще одна книга з автографом Шептицького з того періоду. Це прижиттєве видання твору італійського історика, єзуїта Гораціо Торселліні (1545–1599) про життя св. Франциска Ксаверія, який першим проповідував Євангеліє в Індії і Японії [Додаток, поз. 6]. На відміну від запису на попередній книзі, він зроблений латиною і в ньому взагалі відсутнє ім'я власника: «Ex libris Szeptycki». Відсутні також будь-які знаки попередніх власників, тому невідомо, коли і де книга була набута. На її титульному аркуші присутній запис про те, що вона належить до бібліотеки добромильських новиків чину св. Василя Великого («Bibl. Schol. Dobrom. O. S. B. Magni»), аналогічний до запису на попередній книзі, тим самим почерком і майже у тому самому формулюванні. Поруч стоїть інвентарний номер добромильської бібліотеки — 149, продубльований на корінці книги. На обох книгах присутні також печатки бібліотеки добромильського монастиря ЧСВВ та бібліотеки отців Василіан у Крехові, до якої були передані багаті книжкові фонди добромильських василіан після скасування новіціату в Добромилі в 1905 р.

О. Йосафат Скрутень, автор розвідки про чернече життя Митрополита Андрея, написаної на підставі записів у новіціатському щоденнику Добромильського монастиря та шематизмів ЧСВВ, відзначає особливий нахил нововисвяченого священика монастиря василіан у Кристинополі (з 1892 р.) о. Андрея «до збирання всього, що носить

сліди старовини. Відси [він] часто вибирався до сусідних церков, монастирів, замчищ і розвідував за антиками, щоб опісля, у відповідній порі, набути се для монастирського музею та архіву» [45, с. 36].

2 лютого 1899 р., після кількох років служіння у василіанських монастирях Галичини, о. Андрей Шептицький був іменований імператором Францом-Йосипом єпископом Станиславівським (хіротонія відбулася 17 вересня 1899 р.). Серед основних нововведень та добродійних дій молодого ініціативного владики стало заснування Станиславівської єпархіальної бібліотеки на основі подарованої особистої книгозбірні. У розпорядженні від 21 лютого 1900 р. «О заложеню єпархіальної бібліотеки и музея и о усталеню комисии для охорони памяток исторично-церковных» єпископ Андрей закликав священників до поціновування та збереження старих ікон, стародруків і давніх рукописів [4, с. [9].

Однак уже в січні 1901 р. Андрей Шептицький був покликаний на митрополичий престіл до Львова, залишивши не зреалізованими окремі задуми щодо духовного та культурно-наукового розвитку Станиславівської єпархії. 12 квітня 1901 р. Митрополит Галицький і Архиепископ Львівський Андрей Шептицький офіційно передав у власність Станиславівської Капітули книгозбірню, цільово зібрану ним упродовж двох років для освітньо-наукових потреб священників Станиславівського кліру.

Текст розпорядження-дарчого документа, аналіз умов передачі і зберігання книг, статусу та функціонування новоствореної бібліотеки докладно висвітлено в публікації п. Я. Сеніка [43], тому зупинимося тільки на тих аспектах, які перебувають за межами цього дослідження.

Перше: кількісний і якісний склад подарованої бібліотеки. Деяко дивним є формулювання самого дарувальника у документі стосовно кількості книг: «Бібліотека Нами зібрана числить томов 3871, 3602 волюминов в вартости 8216 зл. 54 кр.» [43, с. 366]. Як у сучасному бібліотечному обліку, так і в попередні століття, основними критеріями обрахунку є «видання-томи», замість томів можуть виступати «волюміни», вони ж «фоліанти», або в сучасній термінології — «одиниці збереження». Зазвичай в межах однієї бібліотеки не вказують одночасно кількість томів і волюмінів, бо це число є приблизно рівновеликим (як і в цьому випадку), тоді ж як кількість видань є значно меншою за рахунок багатотомових

видань. Скільки ж видань подарував Андрей Шептицький Станиславівській єпархії? Без сумніву, це число було йому відоме, оскільки разом з бібліотекою він передав її систематичний каталог та інвентарний опис видань, записаних під окремими порядковими номерами, однак ці документи дотепер ніде не виявлені.

Іншим джерелом інформації про склад подарованої Шептицьким бібліотеки міг би бути каталог капітульної бібліотеки, який планувалося друкувати спеціальними зошитами-додатками до «Вестника Станиславовской Епархії», з яких у майбутньому можна було б скласти повний «выказъ книгъ речевой» [6, с. 118]. Перший «Додаток» був надрукований до «Вестника» від 15 жовтня 1903 р. і містив окремий титульний аркуш до цілого каталогу; наступні зошити склалися з 2-4 аркушів і мали наскрізну пагінацію [16]. Усі три відомі нам примірники не мають кінця і містять 28^{*} або 56^{**} сторінок. Власне останній із перелічених, примірник із НБ ЛНУ, надає унікальну інформацію стосовно друку додатків каталогу. На його титульному аркуші під датою виходу в світ першого додатка — «1903» — дописано олівцем: «i do roczników następnych aż do 1909», що, вірогідно, вказує на 1909 як рік випуску останнього додатка з каталогом. В кінці примірника вшито аркуш з машинописним документом такого змісту:

«До Сьвітлої Дирекції ц.к. Бібльотеки
Університецкої у Львові

З покликом на цінне письмо з дня 8/6.1912 Ч. 5. Епископска Консистерия має честь донести, що дальше друковане катальогу тут. Капітульної бібліотеки ім. Ексс. Шептицкогго на разі встримано на стор. 56.

Від Епископської Консистерії
Станиславів дня 9. Липня 1912

[підпис]»

Отже, друк каталогу був зупинений і в майбутньому не поновився, вочевидь, у зв'язку з передачею частини книг до бібліотеки новозаснованої Станиславівської духовної семінарії. Хоча ми і не маємо цілісної картини складу Станиславівської капітульної

* Примірник з відділу рідкісної книги ЛННБ України ім. В. Стефаника, РК-IV 40086 [61, поз. 3702a].

** Примірник з відділу україніки ЛННБ України ім. В. Стефаника, И 29643 [61, поз. 3702b]; примірник з НБ ЛНУ ім. І. Франка, 68010-III.

бібліотеки, надрукована її частина є переважаючою і дає можливість зробити певні висновки. Як і анонсувалося, уклад каталогу був «речовий», тобто систематичний. Увесь каталог поділений на тематичні розділи, позначені кириличними літерами за алфавітом. Принцип розміщення описів у межах розділів — також алфавітний, але за латинськими літерами, від А до Z, нумерований, незалежний від мови і дати видання (латинськими, кириличними, грецькими шрифтами, XV–XIX ст.). Опис видань складається з числового інвентарного номера, автора, назви книги, місця та року видання, формату, кількості томів, інформації щодо наявності оправи (без вказання типу).

З огляду на подальше використання Митрополитом Андреем цієї моделі каталогування вважаємо за доцільне подати назви наявних розділів (із збереженням правопису) та обраховану нами кількість позицій у них:

- А. Святе письмо (135 вид.)
 - Б. Догматика (152 вид.)
 - В. Моральна и Пастырское богословіе (98 вид.)
 - Г. Право церковне (337 вид.)
 - Д. Історія церковна (261 вид.)
 - Е. Книги церковни (135 вид.)
 - И. Аскеза (293 вид.)
 - І. Литургика (25 вид.)
 - К. Патрольоґія (108 вид.)
 - Л. Соборы (46 вид.)
 - М. Проповеди (159 вид.)
 - Н. Фильософія (139 вид.)
 - О. Фильольоґія, Литература (151 вид.)
 - П. Литература староруска (62 вид.)*
 - Р. Литература руска (78 + ? вид., друк припинений на літері «В»).
- Усього налічуємо 2179 позицій.

* Митрополит вважав цей розділ найціннішою частиною книгозбірні. В дарчому документі він писав: «... майже все книжки зачислені в Нашом инвентари до дела староруской литературы (буква П.), належало бы яко «libri rarissimi» списати особно послѣ месѣя друку з описанем докладным примерника находячого ся в библиотеце, его опрaвы и его дефектов» [43, с. 363].

Слід зауважити, що капітульний бібліотекар дотримувався настанов Митрополита і вписував у каталог та інвентарну книгу новопридбані після 1901 р. книги, присвоюючи їм нові інвентарні номери. Так, в розділі «Н» під № 3308 була вписана книга, надрукована 1902 р. (*Der Katholizismus Stuttgart 1902.* — 8°, опр.) [16, с. 45], що свідчить про те, що в бібліотеці, яку подарував Андрей Шептицький у квітні 1901 р., налічувалося не більше 3 307 видань. Найбільший інвентарний номер, виявлений у друкованому фрагменті каталогу — 3 473 [16, с. 56], з чого можна зробити висновок, що з часу дарування (1901 р.) до часу публікації останнього додатка (бл. 1909 р.) було набуто щонайменше 166 видань, опублікованих у другій половині XIX ст. — 1905 р.

При характеристиці складу подарованої бібліотеки ми використовували також термін «позиція», оскільки в ній, крім друкованих книг, було зауважено також три рукописи*:

2759. В. *Theologia pastoralna* рукопись — 4°, опр. [16, с. 12]

63. Е. Акафісти и канони (рукопись). — 8°, опр. [16, с. 24]

3211. М. Казаня (рукопись 1758) — 4°, опр. [16, с. 41]

Чотири виявлені інкунабули належать до галузі догматичної теології та одна — з церковного права:

947. Б. de Ales Alexander. *Summa Theologalis*. Nurembergae 1482. — Fol., опр. [16, с. 6]

948. Б. de Ales Alexander. *Summae pars secunda*. Nurembergae 1481. — Fol., опр. [16, с. 6]

952. Б. Lombardus Petrus. *Libri Sententiarum* Nurembergae 1481. — 4°. Том. 2 [16, с. 8]

400. Б. Scotus M. CCCCXC. *Secundus et tertius sentiarum*. Venetiis cura Brixiani fol., опр. [16, с. 9]

1305. Г. de Fortis Baptista. *Concordantia canonum*. Venetiis 1485. — Fol., опр. [16, с. 14].

Окремі позиції складні для ідентифікації через довільний опис, напр.:

439. А. Письмо св. на арабском азице. — 8°, опр. [16, с. 5]

427. А. Письмо св. на сирійском язице. 1863. Fol., опр. [16, с. 5]

2737. Б. О св. тайнах Книга. — 8° [16, с. 9].

* Рукописів у бібліотеці було набагато більше, про що свідчить побажання Митрополита Андрея до майбутнього бібліотекаря капітули у дарчому документі: «Выпадало бы дальше фаховый и докладнейший зробити катальог рукописей для определения их вартости науковои» [43, с. 363].

Другим важливим моментом, який потрібно висвітлити при огляді подарованої капітулі бібліотеки, є її власницькі знаки. Андрей Шептицький подбав і про них, давши вказівки щодо їх використання у розпорядженні-дарчій: «Саму книжку значить ся кроме того знаком бібліотеки, т. зв. «Ex libris» и по можности печаткою на самой оправе. Нами принятый знак и печатку Нашои библиотеки [підкреслення – авт.] зменити посля вподобы лишаем до воле Всесветлейшой Капитули». Екслібрис, про який пише Митрополит, нам відомий з кількох книг, які призначались для Станиславівській єпархії, але з причини дублетності не були передані і залишилися у Львові в його особистій бібліотеці [Додаток, поз. 7, 8]. Цей гербовий екслібрис [фото 3] виконаний у техніці цинкографіки, 88 × 112 мм, стилістично і композиційно дуже подібний до загальновідомого екслібриса «Бібліотека Митрополита Андрея Шептицького. Ч[исло] инв[ентаря] [...]» [фото 4], який зазвичай помилково вважають першим власницьким знаком Владики. Різниця полягає тільки у написі («Бібліотека Епископа Шептицького. Ч[исло] И[нвентаря] [...] Ч[исло] К[аталога] [...]»), відсутності ініціалів на мантиї та меншій кількості китиць під капелюхом, по 6 з кожного боку, відповідно до єпископського сану. Зауважимо, що герб Шептицького, зображений на цьому екслібрисі (єпископа), відбитий з того самого кліше, що використовувалося для заставок «Вестника Станиславовской Епархії», починаючи з номера від 19 вересня 1899, в якому повідомлялося про приїзд до Станиславова і вступлення на престіл нового Владики [3, с. 1]. Найімовірніше, датою створення екслібриса був 1900 р., оскільки вже 17 грудня 1900 р. папа Лев XIII іменував єпископа Андрея Митрополитом Галицьким, архієпископом Львівським і єпископом Кам'янець-Подільським.

Митрополит Андрей взяв на себе зобов'язання щорічного виділення коштів на утримання і поповнення бібліотеки Станиславівської капітули, а 1904 р. для цієї мети створив спеціальну фундацію. Для позначення новонабутих книг до Станиславівської капітули був створений екслібрис і кругла гербова печатка з однаковим написом: «Бібліотека Капитулы Станиславовской имени Митрополита Андрея Шептицького» [фото 5, 6]. Відзначимо, що герб Шептиці на цих знаках наслідує його зображення на екслібрисі особистої бібліотеки єпископа Шептицького та вказує на перебування Владики у сані єпископа.

Щодо подальшої долі подарованої книгозбірні. Через два місяці після акта дарування, 5 червня 1901 р., Капітульна бібліотека імені Митрополита кир Андрея Шептицького була урочисто відкрита «до ужитку Священства Епархії Станиславской» [5, с. 60] і відтоді регулярно поповнювала свій бібліотечний фонд на кошти, які щорічно виділяв на цю ціль Митрополит. У 1907 р. більшість книг було передано Станиславівській духовній семінарії, заснованій за активної участі Андрея Шептицького. Гарно упорядкована і доповнена найновішими богословськими творами, ця бібліотека становила неоцінений науковий скарб, передусім для професорів і богословів Духовної семінарії в Станіславі [27, с. 235]. В 1945 р. радянська влада закрила семінарію й конфіскувала книжкове та рукописне зібрання. Найбільш цінні видання та рукописи енкаведисти вивезли до Ленінграда і Москви, решту передали до обласного архіву, на багатьох з книг були екслібриси єпископа Андрея Шептицького [9]. У 1993 р. на підставі розпорядження Президента України про повернення релігійної літератури, вилученої з духовних семінарій і церков, Держархів Івано-Франківської області передав бібліотеці Івано-Франківського Богословського катехитично-теологічного інституту, правонаступнику і продовжувачу діяльності Духовної семінарії, більшу частину її довоєнної бібліотеки — 1991 видання у 2 861 примірнику [31]. Після неодноразових реорганізацій і перейменувань цей інститут з 30 липня 2014 р. носить назву «Івано-Франківський Богословський Університет імені св. Івана Золотоустого» та є приватним навчально-науковим закладом і структурним підрозділом Івано-Франківського Архиепархіального управління УГКЦ. Книги Митрополита становлять окремий фонд «Бібліотека Андрея Шептицького» Наукової бібліотеки ІФБУ, однак її інтернет-сторінка докладнішої інформації про цей фонд не подає. На думку директора Державного архіву Івано-Франківської області Ігоря Гриника, висловлену незалежному інтернет-виданню Прикарпаття «ПРАВДА.if.ua» 10 січня 2014 р., «... якби ці фоліанти знаходилися в обласному архіві, були б більш доступними» [14].

Після війни якась частина книг із конфіскованої семінарської бібліотеки разом з книгами єпископа Шептицького опинилася у Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського, про що свідчать два виявлених видання — вже згаданий панегірик єпископу Атанасію Шептицькому [Додаток, поз. 4] та підручник граматики

Емануеля Альвареса [Додаток, поз. 9]. Обидва мають такі ж гербові екслібриси «Бібліотека Єпископа Шептицького», як і львівські примірники та значаться в описаному вище каталозі Станиславівської капітули. Друге з них, видання Альвареса, було відібрано енкаведистами для науково-довідкової бібліотеки Архівного Відділу Управління Народного Комісаріату Внутрішніх Справ Івано-Франківської області, про що свідчить відповідна печатка на ньому.

З номінацією Андрея Шептицького Митрополитом Галицьким, архієпископом Львівським і єпископом Кам'янець-Подільським (святкова інтронізація відбулася 17 січня 1901 р.) розпочався новий етап у творенні книгозбірні. Єдиним обліковим документом особистої бібліотеки Митрополита, який дійшов до нас з того часу, є інвентар, що зберігається у відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника [13]. Незважаючи на те, що цей документ став предметом спеціальної публікації [8], вважаємо за потрібне докладніше проаналізувати його та висловити деякі міркування.

Цей інвентар являє собою велику книгу in-folio, оправлену в смугасте полотно на картоні, зі шкіряним корінцем. Для опису книг на розмічених друкарським способом сторінках передбачено графі: «Число інвентаря» (заповнено арабськими цифрами), «Буква каталогу» (кириличними літерами від А до Щ), «Шафа, полиця» (ніде не заповнено), «Автор», «Титул», «Месце и рок друку», «Формат», «Томов», «Волноминов», «Брошури», «Вартость К. с.», «Цена К. с.», «Оправа» (найчастіше описана як: шкура (шкіра), полотно, аксамит, папір грубий, пергамен).

Опис містить 1 072 позиції, першою з яких є сам інвентар, вписаний під назвою «Инвентарь библиотеки Митрополита Шептицького». Серед решти позицій, позбавлених алфавітного, хронологічного чи тематичного укладів, можна виокремити приблизно 226 стародруків (з яких — 53 кириличних і 173 — латинським шрифтом), 838 видань ХІХ — поч. ХХ ст. різними шрифтами та 7 рукописів. Цей поділ є приблизним, оскільки окремі позиції складно ідентифікувати через брак відомостей у скорочених описах.

Судячи з особливостей почерку і чорнила, вписи в інвентар робилися не одноразово, а в різний час, в кілька підходів. На першому аркуші з обох сторін було внесено описи найціннішої частини збірки, наявної на момент створення інвентаря, — близько чотирьох десятків кириличних стародруків ХVІ–ХVІІІ ст. та давні видання

латинським шрифтом; далі — впереміш різні новонабуті книги та рукописи, закінчуючи найпізнішими виданнями 1903–1904 рр. (наприклад, «Ч. инв. 735. Діонизій Дорожинській. О священстве. Львов, 1903. ін-8. 1 т. полотно», «Ч. инв. 1071. Catalogus diaeceseos Bohemo-Budvie. 1904. оправ.»). Інвентар не залишає враження цілісного впорядкування книгозбірні. Наприклад, збережений у фондах рідкісної книги ЛННБ України ім. В. Стефаніка «Евхологіон», який Митрополит придбав під час канонічної візитації у жовтні 1901 р. в с. Жеребки на Тернопільщині [Додаток, поз. 10], зареєстрований в інвентарі аж під № 353, а не на початку, серед кирилических видань. Згадані книги з екслібрисом єпископа Андрея, що не потрапили до бібліотеки Станіславівської капітули [Додаток, поз. 7, 8], заінвентаризовані тут під номерами 48 і 103. Інкунабули, найдавніші стародруки XV ст., — предмет гордості власника кожної бібліотеки, не зібрані разом, а три з них знаходяться аж на позиціях 425, 426, 429 — після семи аркушів із описами видань XIX ст.:

75. Sermones Meffreth. Basileae, 1487, fol., 1 т., 1 вол., шкура (окорена) [13, арк. 2 зв.];

425 П. Hugo de Prato. Sermones dominicales. fol., 1 т., 1 вол., шкура [13, арк. 10 зв.];

426 П. detto [Hugo de Prato]. Sermones perutiles de Sanctis. Heidelberg, 1485, fol., 1 т., 1 вол., шкура [13, арк. 10 зв.];

429 Ж. Lombard. Liber sententiarum. [s.l.], 1481, fol., 1 т., 1 вол., шкура [13, арк. 10 зв.].

Крім друкованих видань, в інвентарі міститься щонайменше сім рукописів*, описаних на різних аркушах інвентаря:

23 Щ/П. Оуставы сі єсть артікулы братскіє. рукопись Угорники. fol., 1 т., 1 vol., папер шкура [13, арк. 1 зв.];

57 Щ. Метрика альбо поминание душ преставшихся. Космач, 1743, формат 8, 1 т., 1 vol., одна окладинка деревляна, другої нема [13, арк. 2];

61 Е/Щ. «Ірмологіон», формат 16, т. 1, шкура быка [13, арк. 2];

83 Щ. Compendium occupationum atque exercitiorum in sch. syntaxi; in eadem volumine: Mytrophan Dowhalwskij. Systema syntaxeos, polono, et slavonico, idiomate locupletat. — рукопись, 1735. — ін-8, 1 т., 1 vol., шкура [13, арк. 2 зв.];

396 Щ. Тріюдь постная. без заглавия. fol., 1 т., 1 vol., шкура [13, арк. 10];

* Деякі інші позиції є сумнівними через скорочені описи.

424 Щ. Книга Св. Іоанна Златоустого «Маргарит» глаголемая, fol., 1 t., 1 vol., шкура [13, арк. 10 зв.];

459 Е. «Ирмологіон», писаний, з року 1741, формат 16, т. 1, шкура [13, арк. 11 зв.].

Кількість номерів позицій в інвентарі не зовсім відповідає кількості описаних видань і рукописів, бо конволюти, що склались, наприклад, з 2-3 алігатів, вписувались під одним номером (поз. 188, 190). Крім того, під інвентарним № 467 вписано 15 виданих у Жовкві в 1901 р. різних пастирських листів Митрополита Андрея, зібраних в одну книгу in-folio [13, арк. 11 зв.], під № 468 — 11 таких же видань, надрукованих у Львові чи у Жовкві [13, арк. 12]. Одна із вписаних книг під № 746 Г, «Agenor hr. Goluchowski» Б. Лозинського (Львів, 1901), не належала до бібліотеки, а запис був зроблений помилково, про що зазначено у примітці: «Сія книжечка ви-мазана тому, бо була лишень пожичена, а через несвідомість вписана» [13, арк. 19]. Було скасовано також і запис під № 638 Е. (І. Дольницькій. Типик Церкве Руско-Католическій. Львов, 1899) з мотивацією, що «17/VIII [1]904 книжка сія зістала забрана з бібліотеки. Е. Чернецкий» [13, арк. 16 зв.].

Внизу сторінки на перших восьми аркушах бібліотекар підраховував загальну кількість заінвентаризованих на ній видань, переносючи це число на наступну сторінку. Такий підрахунок зупинений після інвентарного числа 326, що становило «353 томи, 328 волюминов, 76 брошур» і відображає складність заведеного обліку.

На арк. 28 цього документа міститься його другий фрагмент, принципово відмінний від першого, який не можемо вважати продовженням інвентарного списку бібліотеки Митрополита. Це нумерований перелік видань XVIII–XX ст. різними мовами, який складається із 39 позицій, здійснений одночасно під датою 9 липня 1937 р. Описи поверхові, без інвентарних номерів, відомостей про формат та оправу. Всі анотації та дописки здійснено німецькою мовою. Назви деяких передбачених в інвентарі граф викреслено або змінено. Замість перекреслених «Волюминов, Брошури, Вартость» надписано «Provenienz» (походження), у деяких описах у цій графі часом вписано: «Gekonnt Antiquar» (в антиквара), «Geschenk Des Autors» (подарунок авторів), «Gabe von Autor» (дар автора), «Bd. 1. fehlt: vergriffen» (т. 1 бракує, розкуплено). В примітці до опису однієї

книги іншим почерком записано: «відобрав» і поставлено підпис. У кінці переліку стоїть неоднозначний запис простим олівцем: «Книжки що бр. [брат ? — авт.] Йосиф Петерс* [привіз ? — авт.] зі собою з Риму [?] VII.1937», який не вияснює появу цього списку.

На форзаці інвентарної книги приклеєно гербовий цинкографічний екслібрис з написом «Бібліотека Митрополита Андрея Шептицького. Ч[исло] инв[ентаря] 1», розміром 77 × 85 мм** [фото 4]. Дослідник львівського бібліофільства Ф. Яворський трактував цей екслібрис як тимчасовий «гербовий знак», недостатньо репрезентативний для оздоблення багатой збірки Митрополита. За його словами, А. Шептицький запропонував виконати гідний його бібліотеки екслібрис художнику-маляру Станіславу Дембіцькому***, але той не справився з завданням [на 1908 р.] [58, с. 32].

На екслібрисі під написом проставлено від руки інвентарний номер «1», що мало б означати, що час створення і початку використання цього власницького знака збігається з часом заведення інвентарної книги, приблизно 1902–1904 рр.

На користь найпізнішої дати, 1904 р., свідчать спогади Амвросія Андроховича****, який восени 1904 р., ставши суплентом академічної гімназії у Львові, мав нагоду ознайомитися зі збірками Андрея Шептицького. За його словами [1], «саме тоді почав був О. Митрополит порядкувати свою чималу збірку пам'яток нашого давнього церковного мистецтва, богословських творів і рукописів до історії уніятської церкви», для чого запросив нещодавно висвяченого (9 січня 1904) о. Олександра Павляка^{5*}, завданням якого було «зладити каталог бібліотеки й описати образи та всю іншу церковну утвар». Роботи було багато і о. Павляк запропонував своєму

* Вочевидь, йдеться про німецького монаха-студита Петерса, який ще до війни був близькою довіреною особою Митрополита, бібліотекарем «Студіону» [21, с. 251].

** Докладний опис екслібриса подала М. Кривенко [22, с. 433-434].

*** Дембіцький Станіслав (1866–1924) — художник, книжковий ілюстратор, реставратор ікон у Церковному музеї у Львові у 1906 р. [38, с. 9].

**** Андрохович Амвросій (1879–1942) — український педагог, історик, дійсний член НТШ.

5* Павляк Олександр (1876–1939) — у 1904 р. молодий суплент, а в майбутньому (з 1908 р. до кінця життя) священник у США [7, с. 85].

шкільному товаришеві А. Андроховичу, який тоді готувався до професорського іспиту, приєднатися до співпраці. Пропозиція була прийнята з радістю, адже давала «нагоду користати з приватної митрополичої бібліотеки, збірки рукописів та з капітульного архіву і книгозбору». А. Андрохович чесно визнає, що тоді обоє не мали «фахового підготовання з обсягу музейництва й бібліотекарства, але зате мали чимало охоти й захоплення для такої роботи» і «вільні хвили радо проводили ми на реєстрації збірки Митрополита».

Більшість стародрукованих видань латинським шрифтом, деякі кириличні й видання XIX ст., зареєстровані у цьому інвентарі, нам вдалося виявити у фондах рідкісної книги ЛННБ України ім. В. Стефаника. Всі вони мають на форзаці екслібрис «Бібліотека Митрополита Андрея Шептицького. Ч[исло] инв[ентаря] ...», на якому чорнилом вписано арабськими цифрами номер та літеру систематичного розділу, які відповідають позиції інвентаря. Цей спосіб реєстрації книг був ідентичним до того, що застосовувався у бібліотеці Станиславівської капітули, і його запровадив, імовірно, сам Андрей Шептицький.

Відомо, що ще до приходу Андрея Шептицького на митрополичий престол, у соборі Св. Юра у Львові невпорядковано зберігалися архів і бібліотека Греко-католицької митрополичої капітули [56; 57], особисті бібліотеки й архіви галицьких митрополитів і архиєпископів, зокрема:

1) першого представника білого (мирського) духовенства на Львівській єпископській кафедрі УГКЦ, єпископа Львівського, Галицького і Кам'янецького (1779–1798) Петра Білянського (1736–1798);

2) першого предстоятеля Галицької митрополії, відновленої 1807 р., ректора Львівського університету (1796/97) митрополита Галицького Антонія Ангеловича (1756–1814), приватна книгозбірня якого, за деякими відомостями, налічувала бл. 8 тис. томів, які він заповів митрополичій капітулі у Львові [66, с. 40; 53, с. 6; 29, с. 167]. До нас дійшов тільки перелік книг (бл. 330 творів), складений у Крилосі після смерті власника (тепер зберігається в архіві Львівського національного університету імені Івана Франка) [59].

3) Галицького митрополита, першого українського кардинала Михайла Левицького (1774–1858), власника однієї з перших у Галичині приватних колекцій давніх українських рукописів і стародруків,

які він зберігав у своїй унівській резиденції, а в 1858 р. заповів «на заснування бібліотеки Митрополітального дому» [12, с. 255]. Для позначення своїх книг використовував червону овальну печатку «Ex libris M[ichaelis] M[etropolitae]. Перелік книг і рукописів з його бібліотеки міститься в інвентарі Митрополітальної бібліотеки у Львові [15]. Перелік не нумерований, в алфавітному порядку авторів, вказує на кріпосну систему збереження книг. Біля окремих описів ліворуч червоним олівцем проставлені номери арабськими цифрами, ті самі і тим самим почерком, що і на форзацах виявлених книг з печаткою «Ex libris M. M.». У 1885 р., з приходом на престіл митрополита Сильвестра Сембратовича, проводилася звірка книг на наявність, про що свідчать записи в примітках: «Год 1885» і «не находится» або «бракує». Про значні втрати цієї бібліотеки писав у 1913 р. Василь Щурат, констатуючи, що «Фундаторови нинішнього «Національного Музея» з неї дістались тільки малі останки» та натякаючи на причетність до цього і своїх сучасників («Долі тої збірки не хочу тикати, бо витягав би занадто свіже») [53, с. 6].

4) громадсько-політичного діяча Галичини, митрополита Галицького Григорія Яхимовича (1792–1863), який в останні роки свого життя позначав книги з власної бібліотеки овальною синьою печаткою «Gregorius Metropolitae». Зовнішньою ознакою книг з бібліотеки митрополита Григорія Яхимовича є круглі наліпки внизу на корінцях оправи з рукописними інвентарними номерами. Попередні провенієнції виявлених книг вказують на влиття до книгозбірні Яхимовича примірників з бібліотеки видатного галицького церковного діяча, архіпресвітера Львівської капітули Михайла Гарасевича де Нойштерн (1763–1836).

5) митрополита Галицького (1885–1898), кардинала, архієпископа львівського Самійла Сильвестра Сембратовича (1836–1898). Власницькі рукописні записи латинською та українською мовами на його книгах супроводжуються чорною гербовою печаткою з абрєвіатурою «С С А І». Про чисельність книгозбору свідчить той факт, що у 1939 р. у звіті про роботу з упорядкування львівської митрополітальної бібліотеки Б. Барвінський подав її загальну кількість — близько 4 тис. т., окремо зазначивши, що в це число входять і книги кардиналів Михайла Левицького та Сильвестра Сембратовича [8, с. 142]. До складу бібліотеки останнього належала

також певна частина книгозбору його стрія, митрополита Галицького та архієпископа Львівського (1870–1882), а з 1882 р. — Тедозіопольського архієпископа в Римі, радника Конгрегації пропаганди віри Йосипа Сембратовича (1821–1900), який перед смертю записав свою цінну бібліотеку українській папській семінарії у Римі [29, с. 167].

Наявність у відділі рідкісної книги ЛННБ України ім. В. Стефаника більшості книг з приватної бібліотеки Митрополита Андрея Шептицького та більшості заснованих ним львівських інституційних книгозбірень (на жаль, розпорочених у 120-тисячному стародрукованому фонді) надала можливість відібрати понад сотню характерних примірників для проведення кількісного та провенієнційного аналізу.

Встановлено, що для впорядкування митрополичих зібрань зі Св. Юра на замовлення Андрея Шептицького було виготовлено цинкографічний екслібрис (78 × 78 мм) із зображенням його герба, ідентичного з тим, що зображено на екслібрисі «Бібліотека Митрополита Андрея Шептицького Ч. инв. ...», лише у вдвоє зменшеному розмірі. Напис на ньому «Бібліотека Митрополитальна Ч[исло] инв[ентаря] ...» здійснено церковнослов'янськими літерами [фото 7]. Первісна система обліку в Митрополитальній бібліотеці була аналогічною до тих, що були запроваджені у бібліотеці Станиславівської капітули та приватному книгозборі Митрополита Шептицького до 1904 р., а саме: на екслібрисі чорнилом вписано арабськими цифрами порядковий номер та літеру тематичного розділу. Реконструкція обраного нами фрагмента за рукописними інвентарними номерами засвідчила, що вони знаходяться у межах від 18 Б до 2218 Т; отже, в Митрополитальній бібліотеці було щонайменше 2218 видань. Провенієнційний аналіз підтвердив входження до Митрополитальної бібліотеки книг із зібрань попередніх галицьких митрополитів та архієпископів, але без видимої послідовності. Так, книги митрополита Михайла Левицького зареєстровані під № 280, 281, 293, 330, 584, 783, 814, 850, 882, 961, 1302; Григорія Яхимовича — 199, 1079 і 1193; Сильвестра Сембратовича — 18, 657, 822 і т. д. Не прослідковується також закономірність реєстрації книг ні за тематичним принципом, ані за хронологічним.

Як і на книгах з екслібрисом «Бібліотека Митрополита Андрея Шептицького», рукописні номери на екслібрисах «Бібліотеки Митрополитальної» пізніше перекреслили синім олівцем, а збоку поставили

нумератором нові (від 2 до 3027). Відбулося злиття цих двох книгозбірень, і знову, як і давніх митрополичих, упереміш. Встановлений нами спільний ряд нових інвентарних номерів цих бібліотек, а також книг, які їм відповідали, не надав відомостей щодо засад послідовності інвентаризації. На екслібрисах новонабутих книг інвентарні номери ставилися відразу нумератором. Згідно з найбільшим номером, у цій об'єднаній бібліотеці вже було щонайменше 3076 видань. Для неї була виготовлена прямокутна зубчаста наліпка на оправу (45 × 28 мм) з таким самим зображенням герба А. Шептицького, як і на екслібрисах, та написом: «Бібліотека Митропол.» [фото 8]. На цьому ярличку, приклеєному у верхньому лівому кутку передньої кришки оправу, нумератором завжди ставився той сам номер, що й на екслібрисах всередині книги.

На деяких книгах з екслібрисом «Бібліотеки Митрополитальної», наприклад на примірнику І. Габерта «Archieratikon» (Париж, 1643) із власницьким записом і печаткою митрополита Михайла Левицького [Додаток, поз. 11], відсутній ярличок на оправі, натомість є печатка «Студіону». Це дає можливість припустити, що втілення бібліотеки Андрея Шептицького до митрополитальної і наступна переінвентаризація відбулися після відбору книг до «Студіону», а це не могло відбутися раніше 1909 р., часу заснування Митрополитом цієї книгозбірні — найімовірніше, у 30-х роках.

На користь цієї гіпотези свідчать і провенієнційні знаки на виявлених півтора десятках стародруків, переданих до бібліотеки Митрополита з найдавнішої і найбагатшої книгозбірні української спільноти Львова — Ставропігійського братства. Перше ознайомлення А. Шептицького з цією історичною бібліотекою відбулося навесні 1899 р., коли тодішній сеньйор Ставропігійського інституту Ізидор Шараневич показував збірки Музею Ставропігії на вул. Руській новоіменованому єпископу Станиславівському у присутності свого молодого помічника Іларіона Свенціцького [44, с. 388]. Але до митрополичої бібліотеки потрапили не музейні книги, а латинські стародруки з давньої братської книгозбірні, уцілілі після пожежі 1779 р., примножені та збережені у складі священицької бібліотеки церкви Успення Пресвятої Богородиці. Більшість книг зі Ставропігії, переданих митрополитові (13 з 17 виявлених примірників), мають екслібрис «Бібліотека Митрополита Андрея Шептицького»

та ярлик на оправі «Бібліотека Митропол.» з однаковими інвентарними номерами, проставленими нумератором на обох цих знаках. Опрацьовувалися ці книги не одночасно, а впереміш з іншими, оскільки їхні інвентарні номери знаходяться в діапазоні від 115 до 1537. На краківському виданні 1605 р. «Polityki Aristotelesowey» С. Петриція відсутній знак А. Шептицького, є тільки екслібрис бібліотеки Митрополитальної [Додаток, поз. 12]. Два видання були відібрані для «Студіону», зокрема твір французького історика й теолога Мішеля Ле К'єна (1661–1733) «Oriens christianus» [Додаток, поз. 13], що містить унікальні відомості про ієрархію грецьких, латинських та багатьох інших патріархатів, належних до східної церкви, каталоги східних і африканських монастирів тощо. Цю титанічну працю автор не завершив за життя, а докінчили його літературні спадкоємці та опублікували в Парижі у Королівській друкарні у 1740 р. Це об'ємне тритомне видання in-folio видавець розкішно оправив у телячу шкіру і прикрасив позолоченим тисненням із зображенням герба Франції. Митрополит Андрей достойно оцінив це видання, зазначивши на передньому форзаці першого тому: «Вартости що найменше 500 к. Андрей». У відділі рідкісної книги ЛННБ України ім. В. Стефаника зберігаються тільки другий та третій томи, а перший, як дублетний примірник серед багатьох інших видань, у 70-х роках минулого століття був переданий новоствореному Львівському музею історії релігії та атеїзму*, де він зберігається дотепер.

Високо оцінив колекціонерську діяльність Митрополита Андрея на користь свого народу і церкви польський історик Францішек Яворський, який констатував, що «не всі історичні й бібліотечні збірки в церкві Св. Юра були зібрані Шептицьким, але саме він звернув на них пильну увагу і першим взявся за їх комплектування», чим пояснюється «така тонка грань між його приватною і церковною бібліотекою» [58, s. 33].

На початку 1905 р. Митрополит Андрей розпочав реалізацію великого задуму створення Церковного Музею у Львові, який мав стати осередком збирання, систематичного впорядкування і збереження для науки пам'яток культурно-церковного життя південно-західної Руси-України [39, с. 7]. З цією метою наприкінці лютого

* Тепер — Львівський музей історії релігії.

він запросив молодого доктора філософії Іларіона Свенціцького (1876–1956), який на той час вже набув певного досвіду під час комплектування і впорядкування збірок Музею Ставропігії та Народного Дому у Львові. Навіть через багато років І. Свенціцький з трепетом згадував свій перший день праці в «митрополичій спальні, де були зібрані самі рідкі стародруки й дещо рукописів. Кращої робітні мабуть не буде у світі: [...] добре ogrіта комната тільки зі самою необхідною обстановою, вся вимощена і обставлена стародруками різних кириличних черенок, [...] полиці з рукописами, тут і там ікони ... і вирішується необхідність систематичного вивінування [тут — поповнення — *авт.*] книгозбірні церковно-слов'янських стародруків» [38, с. 7]. Вже в березні 1905 р. Свенціцький вирушив у чотиримісячну подорож в різні міста України, Росії, Литви та Білорусії для закупівлі книг, вивчення антикварного ринку й архівних розшуків. Улітку того ж року він об'їздив найвіддаленіші села Бойківщини та Лемківщини. «Зібрати все, що тільки відноситься до історії нашого народно-церковного життя давноминутих віків» — такою була коротка директива, якою мала керуватися управа Церковного Музею, таким було й мотто діяльності самого його засновника упродовж становлення музею [41, с. 1].

Завдяки щедрості й постійній опіці Митрополита та подвижницькій праці організатора і директора відділу стародруків І. Свенціцького зростання музею було настільки інтенсивним, що в перші ж роки виділені для нього приміщення в святоюрських забудовах були заповнені. Стали затісними і визначені музеєві первісні рамки як збірки суто церковного характеру. Тому в 1908 р. Митрополит Андрей юридично заснував наукову фундацію «Церковний Музей у Львові», яку в 1909 р. перейменовано в «Національний Музей»*. У грудні 1913 р. відбулося його урочисте відкриття у придбаному Митрополитом будинку на вул. Мохнацького (тепер — Драгоманова), 42 та передання усіх збірок для публічного вжитку. Таким чином, музей, заснований за приватною ініціативою Андрея Шептицького, за кілька років переріс у загальнонаціональну наукову інституцію, здобувши при цьому й міжнародне визнання.

Основою книгозбірні музею стали книги й рукописи з капітульної і митрополитальної бібліотек, цінні пам'ятки рукописного

* Докладніше про історію та збірки Національного музею див.: 40; 44; 10; 11.

й друкарського мистецтва, зібрані працівниками музею під час регулярних експедицій Галичиною та за кордоном, закупівлі та щедрі дари вкладників [40, с. 8; 38, с. 12-13; 7, с. 73-76; 11, с. 446, 449], у першу чергу, самого фундатора. За словами І. Свенціцького, організатора й довголітнього директора музею (1905–1952), на початку 1905 р. Митрополит Андрей Шептицький передав свою збірку предметів старовини, а саме 30 ікон XV–XVII ст. і 200 чисел стародруків і рукописів XV–XVIII ст., як засновок у новостворений ним «Церковний Музей». До кінця 1906 р. засновник передав 401 церковнослов'янський стародрук XV–XVIII ст., 117 слов'янських рукописів того ж періоду і 100 старих антими́нсів [40].

Вже на третій рік від заснування, у 1907 р., повідомляв Свенціцький, Церковний Музей посідав у Львові перше місце за кількістю слов'янських рукописів, стародрукованих книг і церковних предметів, налічуючи «більше 600 назв стародрукованих книг, починаючи з краківських первістків, обидвох Тріодей, і закінчуючи львівськими виданнями кінця XVIII ст., [...] 280 з лишком рукописів» [36, с. 11].

За інформацією Ф. Яворського, в 1908 р. у Музеї було зібрано: 318 церковнослов'янських і 236 латинсько-польських рукописів, 830 церковних кириличних друків і 451 такий же стародрук латинський (релігійна полеміка і давня літургіка). Музейний архів налічував понад 2 000 актів XVII–XVIII ст., які стосувалися справ руської церкви, кореспонденції митрополитів, єпископів тощо [58, с. 34]. На момент перейменування Церковного Музею на Національний, у 1909 р., в ньому зберігалось 1 372 друки, з них 635 — латинських, а також 533 «слов'янсько-руських рукописів» і 699 — «галицько-руських» [41, с. 2]. У 1913 р. відділ стародруків щойно відкритого «Національного Музею» налічував близько 1 200 кириличних і 800 латинських видань, серед яких — 16 інкунабул, близько 1 000 рукописів, не враховуючи «архіву судових актів (4155), пергаменових грамот (95), козацьких актів (120) і листів XVIII–XIX ст. (675). Майже дві третини рукописий — церковно-слов'янські, решта — латинського письма» [20]. Приблизно таку ж кількість наявних стародруків зафіксував І. Свенціцький і у 1915 р.: «1 200 видань церковно-слов'янських друкованих книг 1491–1800 рр. і майже стільки ж у відділі іншомовних видань» [37, с. 7].

У ювілейному виданні на честь 25-ліття заснування Національного музею у Львові в переліку найважливіших вкладів подається особистий внесок фундатора до різних відділів Музею. Зокрема, до книгозбірні було передано всього 4 149 од. зб., з них:

кириличних стародруків — 754 або 46,34 % від загальної кількості;
інших (латинських) стародруків — 219 або 17,48 %;
рукописів XV–XVIII ст. — 256 або 18,61 %;
архівних матеріалів XVI–XVIII ст. — 2462;
карт і давніх планів — 159 [7, с. 74].

Загальна кількість предметів по відділах у цьому виданні не вказана, оскільки тоді в музеї тривала інвентаризація і систематизація, яку планувалося закінчити до 1933 р. Але вказане відсоткове відношення внеску Шептицького дає можливість вирахувати кількісний склад книгозбірні на 1930 р.: разом — близько 2 880 стародруків, з яких 1 627 — кириличних і 1 253 латинських.

Сьогодні (2015 р.) в бібліотеці Національного музею зберігається 5 234 стародруки (2 670 кириличних і 2 564 латинським шрифтом) та 3 814 кириличних і 2 435 латинських рукописів [11, с. 452].

Книги з Церковного музею у 1908–1909 рр. були опрацьовані та заінвентаризовані, про що свідчать інвентарні номери, проставлені нумератором на прямокутних наліпках із зубчастими краями на оправках примірників. Всередині книги позначалися круглою неправильної форми чорною печаткою з написом церковнослов'янськими літерами з характерними скороченнями «Печать // ц[ерко]вного // музея // в' Львовѣ» [фото 9]. Її розробив і виготовив Модест Сосенко*. Йому ж належить і розробка круглої печатки цієї установи з новою назвою «Національний Музей у Львові» [фото 10], яка до сьогодні є емблемою і візитівкою інституції [42, с. 602]. Крім того, М. Сосенко був автором екслібриса для Церковного музею у Львові, на якому зображено євангеліста з рукописним сувоєм і черепом на колінах. Хоча цей екслібрис не використовувався за прямим призначенням, він належить до одного з перших досягнень в історії розвитку цього

* **Сосенко Модест** (1875–1920) — галицький митець, стипендіат митрополита Шептицького, стажувався в Європі у 1900–1904 рр., автор церковних розписів і іконостасів, портретист, з 1907 до 1914 року — збирач експонатів і реставратор ікон Церковного/Національного Музею, творчу працю якого перервала мобілізація на фронт, концтабір та передчасна смерть [33, с. 106-108].

виду графіки в Галичині [33, с. 107; 42, с. 602-603]. Для А. Шептицького Сосенко виконав екслібрис в неовізантійському стилі із сюжетною композицією (Богоматір з дитятком на руках) та характерним написом по колу «Андрей Шептицькій м[и]лостею Божею Митрополить Галицькій Сп[ис]копъ Кам[енецькій]» [фото 11]. До кінця життя Владика цей знак залишився його єдиним особистим екслібрисом, який активно використовувався поруч із факсиміле підпису [фото 12].

Крім печаток М. Сосенка, у перехідний період (від назви Церковного — до Національного музею) для бібліотеки було виготовлено овальну шрифтову печатку «Національний музей / ім. Митр. Андр. Шептицького / у Львові» (36 × 13 мм) [фото 13, 14], яка мала б відповідати новій назві інституції, ухваленій на засіданні Кураторії музею 18 грудня 1909 р. Митрополит підтримав ідею, не згодившись лише із вживанням свого імені в назві. Нотаріальним актом від 11 липня 1911 р. А. Шептицький вже офіційно змінив назву заснованої ним наукової фундації «Церковний Музей у Львові» на «Національний Музей у Львові», що 29 серпня 1911 р. затвердило своїм рескриптом Галицьке намісництво у Львові [44, с. 395].

У літописі розвитку Національного музею зазначено, що у серпні 1914 р. (за місяць до арешту митрополита і вивезення в Росію) «Основник передає в Музей усі свої збірки» [7, с. 69]. Можливо, тут малися на увазі тільки збірки мистецьких пам'яток, оскільки це твердження не могло бути справедливим стосовно книгозбірні. Насправді Андрей Шептицький передав до заснованого ним Музею тільки більшість наявних на той час в соборі Св. Юра кириличних стародруків, а основна частина книг латинським шрифтом залишилася у митрополитальній бібліотеці або ж у його користуванні. Це підтверджують провенієнції на збережених у відділі рідкісної книги ЛННБ України ім. В. Стефаніка стародруках, зокрема на примірниках з власницькими записами А. Шептицького, датованими 1910–1913 рр., часом його інтенсивних наукових пошуків, здійснених в рамках Української історичної місії з метою вивчення та копіювання унійних документів в архівах Ватикану [18, с. 114-117]. У Римі, Венеції, Флоренції, Неаполі та інших італійських містах А. Шептицький купував в антикварів і приватних осіб цінні стародруки різними мовами — грецькою, латинською, італійською, французькою та ін. Зазвичай власницький запис (про місце купівлі, ціну) він робив мовою видання, що, очевидно, відбувалося на

підсвідомому рівні, оскільки Митрополит був поліглотом і ще в дитинстві оволодів усіма європейськими мовами, а в гімназії й університеті опанував латинську, грецьку, старослов'янську і старосєрейську. Куплені в Італії у 1912–1913 рр. та підписані Шептицьким видання творів з історії східної церкви [Додаток, поз. 14–18] до Національного музею не потрапили, оскільки Владика вбачав їх призначення у поповненні новоствореної ним книгозбірні «Студіону», яка стала черговим кроком у реалізації його давнього великого задуму — відродження традицій східного чернецтва Студитського уставу.

Ще на початку митрополичого служіння у Львові А. Шептицький у 1901 р. переселив невелику спільноту селян з Олеська, які прагнули вести поглиблене релігійне життя, на свій хутір Вулька (тепер — вул. Сахарова у Львові). У 1903 р. митрополит надав їм ділянку землі у Скнилові і розпочав будівництво невеликого монастиря. Ченці почали йменуватися монахами Студитського уставу, оскільки дотримувалися уставу св. Теодора Студита. 13 січня 1909 р. під час загальної ради Скнилівської лаври Митрополит Андрей оголосив про передачу своєї кам'яниці у Львові на вул. П. Скарги (тепер — Озаркевича), 2а, т. зв. «дяківської бурси», ченцям-студитам під нову обитель — Монастир свщмч. Йосафата або «Студіон». При цьому монастирі Митрополит Андрей заснував одну з найкращих українських наукових бібліотек, спеціалізацією якої була «byzantinica», тобто література візантійсько-християнської тематики [29, с. 230]. На початок 1926 р., коли бібліотека перейшла під управу брата митрополита, ігумена студитів о. Климентія Шептицького, бібліотека «Студіону» налічувала бл. 10 000 од. зб., однак через брак спеціалістів фонд не був належно впорядкований і опрацьований. У 1938 р. почалося переміщення книг до нового приміщення, цільово збудованого Митрополитом Андреем поруч зі старим. У другій половині 30-х років книгозбірня збагатилася друкованими та архівними надходженнями з Митрополичих палат, депозитарними фондами; активізувалася бібліотечна робота із залученням фахівців. З приватної бібліотеки при студитській інституції вона трансформувалася у самостійну наукову установу загальнонаціонального масштабу, завданням якої було збирання та збереження наукових джерел до історії, культури й духовності християнського Сходу. На кінець 1939 р., перед приходом радянської влади і ліквідацією книгозбірні «Студіону» як самостійної установи, її книжковий фонд

становив від 60 до 70 тис. од. зб. Впродовж 1940–1947 рр. тривало перевезення та розпорощення, з неминучими втратами, книжково-рукописного фонду «Студіону» по різних відділах Львівської філії бібліотеки АН УРСР (тепер — ЛННБ України ім. В. Стефаника)*.

Основні власницькі знаки для бібліотеки «Студіону» ще до Першої світової війни виконав у властивому йому неовізантійському стилі Модест Сосенко, творець згаданих вище аналогічних знаків для збірок Церковного та Національного музеїв, особистої бібліотеки Митрополита. Це — біло-чорний сюжетний екслібрис (100 × 100 мм) із зображенням погруддя святого Іоана Хрестителя та написом церковнослов'янськими літерами з титлами довкола: «Студіон св. Іоанна Крт. в' Львовє» [фото 15]. На причетність Митрополита до цієї інституції вказує малопримітна літера «А» (Андрей) внизу з лівого боку. Композиційно схожими до цього екслібриса були дві різні печатки круглої форми, діаметром приблизно 54 мм, які також створив Сосенко. У центрі обох зображений Іоан Хреститель, на одній з них — обрамлений по колу написом «Книгозбірня Студіону сго Іоанна Кр. у Л'вові», на другій — «Книгозбірня Студіону стаго Іоанна Крестителя у Львові» [фото 16, 17]. На першій обабіч голови Іоана є ще й політерний вертикальний запис «Іоаннь / Крт». Часто на одній книзі ставили одночасно обидві ці печатки, зазвичай синього кольору. Пізніше книги додатково позначалися шрифтовими печатками: «Студіон у Львові» (без рамки), «Книгозбірня «Студіон» у Львові» (прямокутна), «Книгозбірня «Студіону» у Львові» (прямокутна й овальна) [фото 18-21]. До оправи більшості книг приклеювали екслібрис-наліпку з написом «Книгозбірня «Студіону» (два різновиди) [фото 22, 23], під яким ставили інвентарний номер, від руки або нумератором.

Як свідчать провенієнції, значну кількість стародруків Митрополит Шептицький набув у 30-х роках ХХ ст. у львівського антиквара Зигмунта Ігля, більшість яких згодом передав до книгозбірні «Студіону» [Додаток, поз. 19-24]. Окремі бібліографічні нотатки, які А. Шептицький залишив на книгах, наприклад на віленському виданні *Казання* Мелетія Смотрицького 1620 р., невідомого бібліографам, вказують на фахову книгознавчу компетентність [Додаток, поз. 23]**.

* Докладніше про бібліотеку «Студіону» див.: [21; 23; 24].

** Огляд кириличних стародруків з книгозбірні «Студіону» див.: [17].

Книгозбірня «Студіону» поповнювалася також книгами, подарованими Митрополитові окремими особами. Так, на форзаці паризького видання *Історії Малоросії* (1788) Жана-Бенуа Шерера [Додаток, поз. 25] зберігся дарчий запис: «Дар для архіву Їх Ексцеленції Митрополита Графа Андрея Шептицького від арт.-мал. Василя Дядинюка*. У Львові, дня 27 січня 1936 р. Набуто okazійно у Парижі у продавця книжок над Сеною, дня 14 Липня 1934 р.».

Однією з найбільших заслуг Шептицького була його постійна турбота про співвітчизників-емігрантів у різних країнах. Митрополит Андрей був учасником Євхаристійного Конгресу в Монреалі у вересні 1910 р. та основоположником парафії св. Архистратига Михаїла, довкола якої гуртувалося практично все українське життя Монреалю і Квебеку. Через це Владика мав надзвичайно велику популярність у цих далеких краях і не дивно, що отримував від українських переселенців книги в дарунок з римованими присвятами, як наприклад від канадського священника Теодора Двудіта (нар. 1873) на збірнику пастирської теології папи Григорія I «*De cura pastoralis liber*» (Брюссель, 1685) [Додаток, поз. 26]:

*«Нехай ця книга заступит желання
старими буквами як вчит
а може колись заслужит признання
отцю Феодору Двудіт.*

Їх Ексцеленції Митрополитови Андрею Шептицькому в день Св. Андрея 1935 в доказ синівської любови о. Феодора Двудіта».

На цій книзі відсутні будь-які наступні власницькі знаки, отже, вона залишилася в особистій бібліотеці А. Шептицького. Не були передані до «Студіону» і деякі стародруки, які набув Митрополит у 1920–1923 рр. під час дипломатичної місії до країн Західної Європи

* **Дядинюк Василь** (1900–1944) — маляр і графік, вихованець школи О. Новаківського і Паризької школи реставрації мистецтв і промислу, у 1930–1933 роках — директор створеної ним школи релігійного малярства при монастирі студитів у Львові. Як стипендіат А. Шептицького В. Дядинюк неодноразово здійснював мистецько-студійні подорожі до Західної Європи, а перебуваючи 1933–1935 рр. в Парижі, організував там групу українських ентузіастів для розшуків на паризькому книжковому ринку цікавих стародрукованих і нових видань, які прислужилися б українцям у церковній і філософсько-теологічній галузі [33, с. 109-112].

й Америки в справі захисту ЗУНРу [Додаток, поз. 27, 28]. 5 лютого 1923 р. він купив у Римі головний твір візантійського богослова й ексегета XI–XII ст. Евфимія Зігабена *Паноплія догматика*, надрукований у Ліоні 1556 р. [Додаток, поз. 27]. Цей компілятивний збірник основних засад православної Церкви і засудження всіх «єресей» та ісламу став предметом його дискусії з марсельським архимандритом, про що Митрополит залишив запис французькою мовою на форзаці книги: «Архимандрит з Марселя (грецької Церкви на вулиці Гранд Арме мав також на ім'я Зігабен — і притримувався таких самих поглядів, що й автор цієї книги — тобто майже католицьких».

Без визначення подальшої долі залишився в бібліотеці Митрополита примірник рідкісного видання французького теолога Ісаака Габерта «Archieratikon» (Париж, 1643) з власноручним поаркушевим записом єпископа Львівського, Галицького і Кам'янецького Петра Білянського про придбання книги на аукціоні у Відні 1792 р. [Додаток, поз. 29]. Хоча книга походить з давніх митрополичих зібрань собору Св. Юра, до 1941 р. на ній не з'явилося жодного власницького знака, крім печатки Церковного Музею, — ні Бібліотеки Митрополитальної, ні Національного музею, ні «Студіону». На початку книги вкладена невелика картка з посиланням на статтю А. Петрушевича про цей твір у «Богословському віснику» (Львів, 1900-І) та бібліографічним записом, датованим 5 грудня 1941 р., з підписом: І. С. [Ларіон Свенціцький]. Як зазначалося вище, другий примірник цього видання з колишньої бібліотеки митрополита М. Левицького [Додаток, поз. 11] був переданий до «Студіону».

Опіка і комплектування Митрополитом книгозбірні «Студіону» тривала до кінця існування цієї установи. При впорядкуванні митрополичої бібліотеки в січні 1939 р. (налічувала бл. 4 тис. од. зб., з яких бл. 3 тис. не було скаталогізовано і заінвентаризовано) бібліотекар Богдан Барвінський за вказівкою А. Шептицького відбирав з неї книги для львівського «Студіону» та бібліотеки монастиря-студитів [8, с. 142]. Бібліотека Митрополита була не тільки цінним джерелом для поповнення книгозбірні «Студіону», а й розміщувалася поруч з нею. В Протоколі засідання комісії з передачі бібліотеки Студіону до фондів Львівської філії Бібліотеки Академії Наук УРСР від 10 лютого 1940 р. зазначалося, що в бібліотеці

«Студіону» при вул. Скарги 2б, на третьому і четвертому поверсі знаходиться як депозит бібліотека митрополита Андрея Шептицького разом з книгами «Студіону». «Книжки з цього депозиту пізнати по тому, що на кожній книжці є печатка або екслібрис, або одно і друге, або власноручний підпис митрополита. Як подають бібліотекарі, цей депозит має яких 2-3 тисячі томів» [28, с. 45-46]. Навіть в лютому-квітні 1940 р., коли «Студіон» був офіційно ліквідований як інституція, його працівники переносили зі старого в новий будинок на вул. Скарги книги та залишки подарованих «Студіону» книжок з палати Митрополита [21, с. 252].

Окремої уваги заслуговує ще одна ініціатива Митрополита Андрея, спрямована на заснування нових чернечих згромаджень в Галичині та зближення східного обряду з католицькою церквою. Це — заснування східної гілки оо. Редемптористів*, облаштування їх монастиря і семінарії у Збоїських та Голоску коло Львова [докладніше див.: 29, с. 229-230; 18, с. 360-366; 32]. Єдиним нам відомим свідченням існування книгозбірні при редемптористських станицях у Львові є збережений примірник Конкорданції до Вульгати (загальнодоступної латинської версії Святого Письма) її першого укладача Гуго де Сен-Шер, кардинала домініканського монастиря Св. Якова у Парижі [Додаток, поз. 30]. На книзі видніється овальна шрифтова печатка «Монастир / ОО. Редемптористів / в Збоїських (Львів)», поверх якої припечатано іншу — прямокутну, 54 × 25 мм, з написом «Бібліотека / ОО. Редемптористів / в Голоску» [фото 24, 25]. Попередній власницький знак — червона печатка «Ex libris M. M.», яка належала митрополитові М. Левицькому, — дає змогу припустити, що книгу надав А. Шептицький у 1919 р. з давніх митрополичих зібрань Св. Юра. Скільки ж усіх книг передав Митрополит до новозаснованого монастиря оо. Редемптористів у Збоїських і Голоску — невідомо, так само, як і загальна чисельність їх бібліотеки. Однак вручну дописаний інвентарний номер під одним із відтисків печатки редемптористів у Голоску на цій книзі вказує, що вона налічувала щонайменше 2 150 книжок.

* Чин Найсвятішого Ізбавителя, походить від латинського *redemptor* — *відкупитель*. Основне завдання чину — проповідницько-місійна діяльність та духовне служіння серед духовно занедбаних.

Митрополит Андрей Шептицький був видатним ученим-богословом, глибоким знавцем східного і західного богослів'я (викладав аскетичну західної і східної церков у Духовній семінарії у Львові, Богословській академії, а також в Українському (таємному) університеті, лекції якого часто проводились у стінах Національного музею у Львові), автором філософсько-богословських творів і перекладів. Для наукової праці він потребував відповідних друкованих і рукописних джерел. Якщо їх бракувало в бібліотеці Митрополита, він часто звертався до директора Національного музею І. Свенціцького з проханням надати йому потрібні бібліотечні книги, рукописи чи бібліографічну інформацію. У більшості листів Митрополита до Свенціцького з подібними звертаннями вказано докладну інформацію про позичені в музеї книги — номери видань, дату їх отримання та визначену дату, до якої він зобов'язувався їх повернути [25, с. 15-17].

Провенієнції на виявлених примірниках дають підстави констатувати, що книги з давніх митрополичих бібліотек та інших колекцій, зібрані в соборі Св. Юра, особисті книги Митрополита А. Шептицького не були одночасно опрацьовані, а відбиралися фрагментарно, в різний час, залежно від профілю комплектування актуальної на певний момент книгозбірні. Митрополит не просто обдаровував засновані інституції, а прискіпливо відбирав «профільну» літературу. У своїй статті «Про вагу й значіння музеїв» він звернув увагу на важливість фахового комплектування книг та дотримання відповідних умов їх збереження. На його думку, бібліотека є живим організмом, і для її становлення потрібно «в неї вложити дуже багато праці, не тільки праці, але й знання та живої душі: знавця — бібліолога, а ще більше знавця — фахівця в якомусь одному напрямі. На назву бібліотеки не заслуговує збірка книжок, у якій не проявляється якась фахова думка знавця» [50, с. 3].

Фактично бібліотека, складена з усіх книг, набутих Митрополитом Андреєм, ніколи в цілості не існувала. Якби Митрополит був колекціонером у традиційному сенсі цього слова і зберігав усі куплені, подаровані та придбані іншим способом книги, він без перебільшення став би власником найбільшої української приватної книгозбірні усіх часів. Але він увійшов в історію як найбільший меценат і благодійник української культури, який через засновані і щедро обдаровані ним книгозбірні — Станиславівської капітули,

Митрополитальної бібліотеки, Церковного, а згодом Національного музею, «Студіону», зробив доступними українському народові пам'ятки світового та національного духовного надбання. Ініціатива й подвижництво Митрополита Андрея у творенні українських музеїв і книгозбірень, опіка ними та щедрі внески є тільки однією із сфер його багатогранної меценатської діяльності та за-слуговує на глибоке всестороннє висвітлення і дослідження.

Додаток

1. *Twardowski Samuel* (ca 1600–1661). Wladislaw IV Krol Polski y Szwedski. — W Lesnie : u D. Vetterusa, b. r. [1649–1650]. — 2°. — Estr. 31, 440-441.

Пров.: Przyłbice [гербовий суперекслібрис Шептицьких]. Численні підкресл. в тексті, марг. пол. м. XVII–XVIII ст. — Деф.: брак. тит. арк., фронтисп., арк. [2-3], с. 99-102, 107-110, 260-273 втрачені і замінені відписаним рукоп. текстом. — Опр.: пергамен.

ЛННБУ, СТ-IV 82093/2 прим.

2. *Łubieński Stanisław* (1573–1640). Opera posthuma historica, historopolitica [!], variiqve discvrsvs, epistolae et aliqvot orationes [...]. — Antverpiae : Apud I. Mevrsivm, 1643. — 2°. — Estr. 21, 441.

Пров.: 1) Antykwariusz B. J. Zalsztajn w Warszawie [суха печ.]; 2) Przyłbice [гербовий суперекслібрис Шептицьких]. Численні підкресл. в тексті, марг. пол. м. — Опр.: пергамен на картоні, на обох кр. опр. герб. суперекслібрис Шептицьких. — Прим. пошкоджений, сліди замокання, грибка, підреставрований.

ЛННБУ, СТ-IV 50882/5 прим.

3. *Fredro Andrzej Maksymiljan* (1620–1679). Andreae Maximiliani Fredro Castellani Leopoliensis Militarium, seu axiomatum belli ad harmoniam togae accommodatorum libri duo. — Amstelodami : in Bibliopolio Forsteriano, 1668. — 4°. — Estr. 16, 308.

Пров.: 1) Ex libris Joannis de Januszowski Camerarii ... [Leopoliensis] [запис на тит. арк., XIX ст.]; 2) Przyłbice [гербовий суперекслібрис Шептицьких]. — Опр.: пергамен на картоні, на обох кришках опр. герб. суперекслібрис Шептицьких. — Прим. пошкоджений, сліди замокання, грибка.

ЛННБУ, СТ-III 6262/3 прим.

4. *Narolski Józef*. Sława niesmiertelność znaczącego imienia [...] Oycu Athanazemu Szeptyckiemu [...] Episkopowi Lwowskiemu, Halickiemu [...] publicznym kazaniem [...] w Roku Pańskim 1718 ogłoszona a teraz [...] ponowiona Roku [...] 1721. — We Lwowie : w Drukarni Brackiey SSS. Troycy, 1721. — 2°.

Пров.: 1) Instytut Ossolińskiego [печ., інв. № нумерат.:] 1957 ; 2) Wtórót [печ.] ; 3) Zamieniono [печ.] ; 4) Przyłbice [гербовий суперекслібрис Шептицьких] ; 5) Библиотека Епископа Шептицького Ч. И. [чорн. від руки:] 1435. Ч. К. [чорн. від руки:] П. [герб. екл.]. — Опр.: картон, обтягнутий білою замшею; на обох кришках опр. герб. суперекслібрис Шептицьких.

НБУВ, відділ стародруків та рідкісних видань, Р. 5607.

5. *Baronio Cesare* (1538–1607). *Martyrologium Romanum Ad novam Calendarij rationem* [...]. — Coloniae Agrippinae : Gymnicus, 1603. — 4°.

Пров.: 1) Conventus S. Vincentij Wrat[islaviensis] Ord[inis] Praemonstr[atensis] [запис на тит. арк.] ; 2) Романь Іосафать Шептыцькій [запис на форз.] ; 3) Bibl[iothecae] Schol[arum] Dobromilensis] O[r]dinis] S[ancti] B[asilii] M[agni] [запис на тит. арк.] / N 134 [інв. № на кор. чорн.] ; 4) Bibliotheca Dobromilensis Ord. S. Basilii M. [печ.] ; 5) Библиотека ОО. Василиян в Крехові [печ., екл.-наліпка на опр.] ; бібліогр. записи лат. і нім. м. — Опр.: картон, XIX ст.

ЛННБУ, СТ-II 16866/2 прим.

6. *Torsellini Orazio* (1545–1599). [...] *De Vita Francisci Xaverii Qui primus è Societate Iesu in India, & Iaponia Euangelium promulgavit*. — Romae : ex Typ. Gabiana, 1594. — 8°.

Пров.: 1) Ex libris Szeptycki [запис на форз.] ; 2) Bibl[iothecae] Schol[arum] Dobromilensis] O[r]dinis] S[ancti] B[asilii] Magni [запис на тит. арк.] / N 149 [інв. № на тит. арк. і кор. чорн.] ; 3) Bibliotheca Dobromilensis Ord. S. Basilii M. [печ.] ; 4) Библиотека ОО. Василиян в Крехові [печ., екл.-наліпка на опр.]. — Опр.: полотно на картоні, XIX ст. — Прим. підреставрований, береги нарощені.

ЛННБУ, СТ-I 101277.

7. *Gellius Aulus* (0123?–0180?). *Noctium atticarum libri undeviginti* [...]. — Parrhisiis [Paris] : Jehan Petit ; (impressum per N. de Pratis), [1517]. — 2°.

Пров.: 1) Библиотека Епископа Шептицького Ч. И. [олівцем:] 103 [ексл.] ; 2) Библиотека Митрополита Андрея Шептицького Ч. инв. [нумерат.:] 850 [ексл.] ; 3) Библиотека Митропол. [нумерат.:] 214 [ексл.-наліпка на опр.]. — Опр.: пергамен.

ЛННБУ, СТ-III 21251.

8. *Sacrae Rotae Romanae Decisiones / coram R. P. D. Alexandro Falconerio* ejusdem sacrae Rotae Romanae auditore [...]. — Romae : typ., & sumptibus H. Mainardi apud theatrum Capranicense, 1726–1730. — 5 vol. ; 2°.

Пров.: 1) Библиотека Епископа Шептицького Ч. И. [чорнилом:] 48. Г. [ексл. на т. 2, 3] ; 2) Dupl. [запис] ; 3) Библиотека Митрополита Андрея Шептицького Ч. инв. [рукоп. чорнилом:] 48. Г. [ексл. на т. 1, 4, 5]. — Опр.: пергамен.

ЛННБУ, СТ-IV 103160.

9. *Alvarez Emmanuel*. *Limen grammaticum, seu prima litterarum rudimenta* [...]. — Venetiis : Typis M. Fentii, 1793. — 8°.

Пров.: 1) Библиотека Епископа Шептицкого Ч. И. [чорн. від руки:] 2518. Ч. К. [чорн. від руки:] О. [ексл.] ; 2) Научно-справочная библиотека Архивного Отдела УНКВД по Станиславской области. Инвентарный № [нумерат.:] 1078 [зелена прямок. печ.]. — Опр.: пергамен.

НБУВ, відділ стародруків та рідкісних видань, Р. 5601.

10. Евхологон си есть Требник языкославенский [...]. — Унів, 1739. — 8°.

Пров.: 1) Предложено при визитации каноничній р[оку] Б[ожого] 1901. 6 жовтня в Жеребках [запис] ; 2) Андрей [запис] ; 3) Библиотека Митрополита Андрея Шептицкого Ч. инв. [чорн.:] 353. Е. [ексл.] ; 4) Книгозбірня «Студіону» у Львові [печ. прямок.]. — Опр.: шкіра на дощі.

ЛННБУ, СТ-I 3632.

11. *Habert Isaac* (1600–1668). *Archieratikon Liber pontificalis ecclesiae graesae [...]/ meditatione et labore Isaacii Haberti [...]*. — Parisiis : P. Blasius, 1643. — 2°.

Пров.: 1) Ex Bibliotheca Metropolitae Haliciensis Michaelis Lewicki [запис на тит. арк] ; 2) Th. A. 56. Nouvelle Bibliotheque choisie 3. t. [?] p. 1 [біблігр. запис рукою М. Левицького] ; 3) Ex libris M. M. [Michaelis Metropolitae, Lewicki, печ.] ; 4) Библиотека Митрополитальна Ч. инв. [чорнилком:] Е 1364 [ексл.] ; 5) Андрей Шептицький м[и]лостею Божею Митрополить Галицкій Сп[ис]копъ Кам[енецькій] [ексл.] ; 6) Студіон св. Іоанна Крт. в' Львовѣ [ексл.]. — Опр.: шкіра, зол. тисн. на кор., XVII ст.

ЛННБУ, СТ-IV 20421.

12. *Petrici Sebastian. Polityki Aristotelesowey to iest Rzady Rzeczypospolitey z dokladem ksiąg osmiorgo [...]*. — W Krakowie : w druk. S. Kempiniego, 1605. — 2°.

Пров.: 1) Та Хуґа jest Pani Teresi Łokacka [?] [запис на задн. форз. чорн., замальовано] ; 2) Е 18 [інв. № рукоп. на кор. чорн.] ; 3) I. N. 383 [інв. № рукоп. на форз. чорн.] ; 4) Библиотека митрополитальна Ч. инв. [нумерат.:] 398 [ексл.] ; 5) Библиотека Митропол. [нумерат.:] 398 [ексл.-наліпка на опр.]. — Опр.: сучасна вид., зелений пергамен. Рештки завязок.

ЛННБУ, СТ-IV 20328.

13. *Le Quien M. Oriens christianus [...]*. — *Opus posthumum*. — Parisiis : ex typ. Regia, 1740. — 3 t. ; 2°.

Пров.: 1) I. N. 155 [рукоп. інв. № на форз. чорн.] ; 2) Вартости що найменше 500 к. Андрей [запис синім олівцем на верх. форз. т. I] ; 3) [інв. № синім олівц. на форз.:] 75 II [перекресл., поруч:] 82 II ; 4) Библиотека Митропол. [нумерат.:] 82 [ексл.-наліпка на опр.] ; 5) Студіон св. Іоанна Крт. в' Львовѣ [ексл.] ; 6) Книгозбірня Студіону сго Іоанна Кр. у Л'вові [печ.] ; 7) Книгозбірня «Студіону» у Львові [печ. прямок.]. — Опр.: сучасна вид., шкіра. Верхня і нижня кр. оправи прикрашені зол. тисн. із зображенням герба Франції (3 лілії). Обріз червоний.

Львівський музей історії релігії, Сд-546 (т. 1);
ЛННБУ, СТ-IV 103519/3пр. (т. 2, 3).

14. *Zaccaria Francesco Antonio*. Onomasticon rituale selectum ad usum cum cleritum studiosae ecclesiasticarum antiquitatum iuventatis [...]. — Fa-ventiae : ex typ. J. A. Archii, 1787. — 2 t. ; 4°.

Пров.: 1) Восса Catalog. 257 Nr 652. fr. 18 !! Куплено в Римі 1912 за 1 ліру. АШ [Андрей Шептицький] [запис на форз.] ; 2) Андрей Шептицький м[и]лостею Божою Митрополить Галицкій Єп[ис]копъ Кам[енецькій] [ексл.] ; 3) Андрей Митрополит [факсиміле підпису] ; 4) Студіон св. Іоанна Крт. в' Львовѣ [чорн.] ч. II, 1135 [ексл.] ; 4) Книгозбірня Студіону сго Іоанна Кр. у Л'вові [печ.] ; 5) «Студіон» у Львові [печ. без рамки] ; 6) Книгозбірня «Студіону» [ексл.-наліпка на опр., № інв. рукоп.] II 1135. — Опр.: пергамен, XVIII ст.

ЛННБУ, СТ-I 103148.

15. *Maimbourg Louis* (1610–1686). Histoire du schisme des grecs. — A Paris : chez S. Mabre-Cramoisy, 1680. — 2 t. ; 12°.

Пров.: 1) Dominici Giuseppe. Venise. Magasin d'antiquités et objets d'art [антикварна наліпка на форз.] ; 2) 2 vol. achetés à Venise 1913. 22/II pour 6 fr. André M. [Шептицький] [запис на форз. т. 1] ; 3) Андрей Шептицький м[и]лостею Божою Митрополить Галицкій Єп[ис]копъ Кам[енецькій] [ексл.] ; 4) Книгозбірня Студіону стаго Іоанна Крестителя у Львові [печ.]. — Опр.: брунатна шкіра на картоні, зол. тисн. на кор., XVII ст.

ЛННБУ, СТ-I 109475.

16. Explanatio quinque capitvm definitionis S. Generalis Florentinae Synodi [...] / Falso antea *Gennadio Patriarchae* adscripta. — Romae : Typis Sac. Congr. Propag. Fide, 1628. — 4°. — Лат. і грец. мовами.

Пров.: 1) Bibliothecae S. Mariae Transpontinae [запис] ; 2) Ex libris M[etropolitae] Andreae Szeptyckij. Romae 1913 [запис] ; 3) Андрей Шептицький м[и]лостею Божою Митрополить Галицкій Єп[ис]копъ Кам[енецькій] [ексл.] ; 4) Студіон св. Іоанна Крт. в' Львовѣ [ексл.] ; 5) Книгозбірня Студіону стаго Іоанна Крестителя у Львові [печ.] ; 6) Книгозбірня «Студіону» у Львові [печ. прямок.]. — Опр.: пергамен.

ЛННБУ, СТ-II 95934.

17. Nili Archiepiscopi Thessalonicensis Primatv Papae Romani Libri dvo, Ex Bibliotheca Vaticana / *Bonaventvra Vvlcario* Interprete. — Lvgduni Bata-vorvm : Ex Officina Plantiniana ; Apud F. Raphelengium, 1595. — 8°. — Лат. і грец. мовами.

Пров.: 1) Da livr. da College de S. Ritta da Corinfra [запис] ; 2) Ex libris Met-rop[olitaе] Andreae Szeptyckij. Romae 1913 [запис] ; 3) Студіон св. Іоанна Крт. в' Львовѣ [ексл.] ; 4) Книгозбірня «Студіону» у Львові [печ. прямок. і овал.]. — Опр.: брунатна шкіра на картоні, зол. тисн. на кор.

ЛННБУ, СТ-I 101390.

18. *Habert Isaac* (1600–1668). Theologiae Graecor. Patrvm Vindicatae Circa Vniversam Materiam Gratiae [...]. — Parisiis : Piget, 1646. — 2°. — Лат. і грец. мовами.

Пров.: 1) Ex libris Andreae Szeptycki Metropolitae Haliciensis Romae A. D. 1913 m[anu] r[ogoria] 30 l. it. ? [запис, ціна] ; 2) Студіон св. Іоанна Крт. в' Львові [ексл.] ; 3) Книгозбірня «Студіону» у Львові [печ. овал.] ; 4) Книгозбірня «Студіону» [наліпка на опр., № нумерат.:] 1/161. — Опр.: брунатна шкіра на картоні, XVII ст. ЛННБУ, СТ-IV 102528.

19. Koronasya cudownego obrazu Nayswietszey Maryi Panny w Chełmskiej katedrze obrządku greckiego [...] Odprawiona. Roku 1765. Dnia 15. Miesiąca Września. A zaś do Druku w Roku 1780. podana. — W Berdyczowie : w Druk. Fortecy N. Maryi Panny, [1780]. — 2°. — Estr. 20, 97.

Пров.: 1) Купив у Ігтя у Львові 20/4 [19]31 за 60 з. п. Андрей [запис, ціна] ; 2) Дар Високопреосв. о. Митрополита Кир Андрея Шептицького для бібліотеки Студіон. Львів, 28 травня 1931 [запис на форз.] ; 3) Книгозбірня «Студіону» [ексл.-наліпка на опр.]. — Опр.: картон.

ЛННБУ, СТ-IV 81518/2 прим.

20. Біблія. — (Острог, 1581). — 2°.

Пров.: 1) Купив у Ігтя у Львові 20/4 [19]31 за 150 зол. Андрей [запис, ціна] ; 2) До бібліотеки Студіон подарував Високопреосвящен. Митрополит Галицький Кир Андрей Шептицький дня 28 травня 1931. Р[оку] Б[ожого] [запис на форз.] ; 3) Андрей Шептицький м[и]лостею Божею Митрополитъ Галицькій Єп[ис]коп Кам[енецькій] [ексл.] ; 4) Книгозбірня «Студіону» у Львові [печ.]. — Опр.: сучасна вид., брунатна шкіра на дощці, тисн.; рештки металевих зашібок.

ЛННБУ, СТ-IV 213.

21. *Smotrickij Meletij* (ca1578–1633). Apologia peregrinathey do kraioiw wschodnych [...] : roku P. 1623 i 24 obchodzonej, przez fa[ł]szywą bracią słownie i na piśmie spotwarzonej, do przezacnego Narodu Ruskiego [...] sporządzona i podana. A. 1628 Augusti die 25 w Monasteru Dermaniu. — (We Lwowie : w Drukarniej [sic] Jana Szeligi, 1628). — 4°. — Estr. 28, 325-327.

Пров.: 1) Ex Cathalogo librorum Ferdinandum Thomam Kochno Hirurgum ac Civem Samboriensem Emptus est F 1 A[nn]o 1663 Mensis Febr. [запис] ; 2) Pro Convent. [...] замазано Bernardinorum [запис, XVII ст.] ; 3) Купив в Львові у Ігтя 7/5 [19]31 за 25 з. Андрей [запис, ціна] ; 4) Книгозбірня «Студіону» у Львові [печ.]. — Опр.: пергамен., XVII ст. Книга понищена, арк. підклесні полотном.

ЛННБУ, СТ-II 46365.

22. *Jętkiewicz Teofil*. Aquila grandis magnarum alarum, In Zyroviciana solitudine nidificans [...]. — Supraslij : Typis Ord. Divi Basilij Magni, 1730. — 4°. — Estr. 18, 537-538.

Пров.: 1) Купив в Львові у Ігтя 7/V [19]31 за 10 з. Андрей [запис, ціна] ; 2) Книгозбірня Студіону сго Іоанна Кр. у Л'вові [печ.] ; 3) Книгозбірня «Студіону» у Львові [печ. прямок.]. — Опр.: брунатна шкіра на картоні, XVIII ст.

ЛННБУ, СТ-II 110987.

23. *Smotrickij Meletij* (ca1578–1633). Kazanie na znamenity Pogrzeb przeczacnego y przewielebnego Meża, Pana z Oyca Leontega Karpowicza, nominata episkopa Wlodzimirske[go] y Brzeskie[go], Archimandrita Wileńskiego / Przez *Meleciusza Smotriskiego* [...] odprawowane w Wilnie. — В. м. [Wilno] : b. dr., 1620. — [32] к., sygn. [4] к., А-С⁴ ; 4°. — Estr. — .

Пров.: 1) 7/5 [19]31 Львів [запис на тит. арк.]; У Маслова в XX кн. в 2-3 чтений, в Ист. об-ва Нестора Лютописца, у Estreichera се польске казане не знане. Андрей [запис на ост. с.]; 2) Книгозбірня «Студіону» у Львові [печ. прямок.]. — Опр.: картон.

ЛННБУ, СТ-I 44617.

24. *Kojalowicz Wijuk Wojciech* (1609–1677). Miscellanea Rerum Ad Statum Ecclesiasticum In Magno Lituaniae Ducatu pertinentium [...]. — Vilnae : Typis Academicis, 1650. — 4°. — Estr. 19, 401.

Пров.: 1) Monasterii Zyrovicens. Ord. S. Basilij Ao 1658 Mai 20 [запис]; 2) Biblioteka Kórnicka [печ.]; 3) Куплено у Ігтя 10/V [19]37 за 250 з. Андрей [запис, ціна]. — Опр.: зелений пергамен., XVII ст.

ЛННБУ, СТ-I 78226/2 прим.

25. *Schérer Jean Benoît* (1741–1828). Annales de la Petite-Russie, ou Histoire des Cosaques-Saporogues et des Cosaques de l'Ukraine [...]. Traduite d'après les Manuscrits conservés à Kiow, enrichie de Notes. — A Paris : Cuchet, 1788. — 2 t. ; 8°.

Пров.: 1) Tetschner Bibliothek [герб. еклс. род. Thun-Hohenstein Tetschen, на зв. тит. арк.]; 2) Дар для архіву Їх Ексцеленції Митрополита Графа Андрея Шептицького від арт.-мал. Василя Дядиного. У Львові, дня 27 січня 1936 р. Набуто okazійно у Парижі у продавця книжок над Сеною, дня 14 Липня 1934 р. [запис на форз. т. 2]; 3) Книгозбірня «Студіону» у Львові [печ. овал.]. — Деф.: брак. т. 1. — Опр.: картон.

ЛННБУ, СТ-II 19609/т.2/4 прим.

26. *Gregorius I Papa* (ca 540–604). De cura pastoralis liber, Ex antiquis Cod. MSS. cum cura expressus / Opera & studio *Theologi Parisiensis [Jacobi Boileau]*. — Bruxellis : ex Off. E. H. Fricx, 1685. — 16°.

Пров.: 1) Biblioteka / No... / ks. Paweł Kuźnik [печ.]; 2) Нехай ця книга заступит желання / старими буквами як вчит / а може колись заслужит признання / отцю Феодору Двуліт. / Их Ексцеленції Митрополитови Андрею Шептицькову в день Св. Андрея 1935 в доказ синівської любови о. Фео. Двуліт [запис]. — Опр.: брунатна шкіра на картоні, зол. тисн. на кор., XVIII ст.

ЛННБУ, СТ-I 101791.

27. *Euthymius Zigabenus*. Orthodoxae fidei Dogmatica Panoplia / hucusque Latinis incognita, & nunc primum per *Petrum Franciscum Zinum Veronensem* è Graeco translata. — Lugduni : apud S. B. Honorati, 1556. — 8°.

Пров.: 1) Ex libris A. Szeptycki. Romae 5/2 [1]923. I. it. 12 [запис, ціна]; 2) L'archimandrite de Marseille (Eglise grecque rue de la Grande armée) s'appelait aussi Zigabinos — et avait les mêmes opinions que l'auteur de ce livre — donc des opinions presque catholiques [запис на форз.]. — Опр.: пергамен, XVIII ст.

ЛННБУ, СТ-I 25444.

28. *Dottrina christiana Ad uso de' Fedeli Orientali [...]*. — In Roma : Nella Stampa della Sac. Cong. De Prop. Fide, 1642. — 8°. — Італ. та арабс. мовами.

Пров.: Ex libris A. Szeptycki. Napoli 20.V. [1]923. 15 l. it. [запис, ціна]. — Опр.: брунатна шкіра на картоні, XVIII ст.

ЛННБУ, СТ-I 93434.

29. *Habert Isaac* (1600–1668). *Archieratikon Liber pontificalis ecclesiae graecae [...]* / *meditatione et labore Isaacii Haberti [...]*. — Parisiis : P. Blasius, 1643. — 2°.

Пров.: 1) Ex libris Illustrissimi Reverendissimi // Dni Petri Bielanski Episcopi // Leopoliensis, Haliciensis, Camenecensis // ab eodem Viennae com[m]orante Ao 1792. // in Licitatione emptus a flore. poll. 72 [запис поаркушев.]; 2) Liber valde rarus vid. Vogtii Catal. libror. rarior. p. 326 [біблігр. запис на тит. арк.]; 3) Печать ц[ерко]вного музея в' Львовѣ [печ.]. В кн. вкладено карточку з бібліогр. записом, датованим 5/12.1941, з підписом І. С. [Гларіон Шенцицький]. — Опр.: шкіра, зол. тисн. на кор., XVII ст.

ЛННБУ, СТ-IV 20421/ 2 прим.

30. *Hugo de Sancto Caro* (–1263). *Sacrorum bibliorum vulgatae editionis concordantiae [...]*. — Venetiis : Balleoni, 1770. — 2°.

Пров.: 1) Ex libris M. M. [печ.]; 2) No 131 [інв. № чорн. на форз.]; 3) Монастир ОО. Редемптористів в Збоїсках (Львів) [печ.]; 4) Бібліотека ОО. Редемптористів в Голоску [печ., інв. № рукоп. чорн.] 2150. — Опр.: брунатна шкіра на картоні, зол. тисн. на кор., XVIII ст.

ЛННБУ, СТ-IV 50100.

Фото 1.

Суперекслібрис книгозбірні
Шенцицьких у Прилбичах

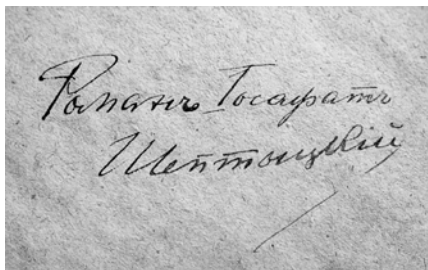

Фото 2.

Власницький запис
Романа Шенцицького

Фото 3.
Екслібри Єпископа
Андрея Шептицького

Фото 4.
Екслібри (I) Митрополита
Андрея Шептицького

Фото 5, 6. Екслібри та печатка бібліотеки Станіславівської
Капітули ім. Митрополита Андрея Шептицького

Фото 7.
Екслібри Бібліотеки
Митрополитальної

Фото 8.
Наліпка на оправі
Бібліотеки Митрополитальної

Фото 9.
Печатка бібліотеки
Церковного Музею у Львові.
Автор — М. Сосенко

Фото 10.
Печатка бібліотеки
Національного музею у Львові.
Автор — М. Сосенко

Фото 11.
Екслібрис (II) Митрополита
Андрея Шептицького.
Автор — М. Сосенко

Фото 12.
Факсиміле підпису
Митрополита Андрея Шептицького

Фото 13, 14. Шрифтові печатки бібліотеки
Національного музею у Львові

Фото 15. Екслібрис бібліотеки «Студіону» у Львові.
Автор — М. Сосенко

Фото 16, 17. Сюжетні печатки бібліотеки «Студіону» у Львові.
Автор — М. Сосенко

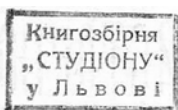

Фото 18, 19, 20, 21. Шрифтові печатки бібліотеки «Студіону» у Львові

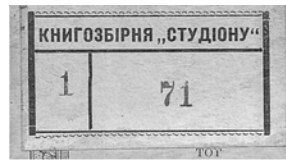

Фото 22, 23. Наліпки на оправі бібліотеки «Студіону» у Львові

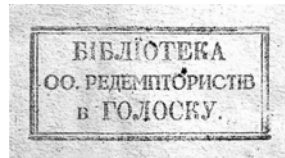

Фото 24, 25. Печатки бібліотеки оо. Редемптористів у Збоїськах і в Голоску

1. Андрохович А. Причинки до початків Національного музею О. Митрополита А. Шептицького / *Амвросій Андрохович* // Двадцятьпять-ліття Національного Музею у Львові : збірник / Наукова фундація Галицького Митрополита Андрея Шептицького ; під ред. директора музею *І. Свенціцького*. — Львів, 1930. — С. 21.
2. [Боднарук І.]. Великий чернець й народолобець : у 5-і роковини смерті Митрополита Андрея Шептицького / *І. Б.* — Прудентополь : Вид-во ОО. Василян, [1949]. — 151 с. : портр.
3. Вестник Станиславовской Епархии (Станиславов). — 1899. — Чис. 10.
4. Вестник Станиславовской Епархии (Станиславов). — 1900. — Чис. 2.
5. Вестник Станиславовской Епархии (Станиславовъ). — 1901. — Чис. 6.
6. Вестник Станиславовской Епархии (Станиславов). — 1903. — Чис. 12.
7. Двадцятьпять-ліття Національного Музею у Львові : збірник / Наукова фундація Галицького Митрополита Андрея Шептицького ; під ред. директора музею *І. Свенціцького*. — Львів, 1930. — [4] арк., 123, [1] с.
8. Дзьобан О. Бібліотека митрополита Андрея Шептицького у Львові / *Дзьобан Олександр* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : зб. наук. праць. — Львів, 2002. — Вип. 9/10. — С. 141-151.
9. З історії бібліотеки Івано-Франківського Богословського Університету [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ifbu.org.ua/biblioteka.html>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 30 трав. 2015 р.
10. *Забитівська А.* Митрополит Андрей Шептицький — фундатор Національного музею у Львові / *Ангеліна Забитівська* // Митрополит Андрей Шептицький — Основник Національного музею у Львові. — Львів, 2015. — С. 377-387. — (Art class : Всеукраїнський освітньо-мистецький часопис ; 2015/3-4).

11. *Зінченко С.* Збірка рукописів і стародруків Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького / *Світлана Зінченко* // Митрополит Андрей Шептицький — Основник Національного музею у Львові. — Львів, 2015. — С. 442-461. — (Art class : Всеукраїнський освітньо-мистецький часопис ; 2015/3-4).
12. *Зінченко С.* Книгозбірня митрополита Михайла Левицького як основа митрополічної бібліотеки / *Світлана Зінченко* // Збереження й дослідження історико-культурної спадщини в музейних зібраннях : історичні, мистецтвознавчі та музеологічні аспекти діяльності : доп. та повідомл. Міжнародної наук. конф., Львів, 25-27 верес. 2013 р. / Національний музей у Львові ім. А. Шептицького. — Львів, 2013. — С. 254-261.
13. Інвентарь бібліотеки митрополита Шептицького // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9, од. зб. 5002. — Арк. 1-26.
14. Інтернет-видання Прикарпаття «ПРАВДА.if.ua» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pravda.if.ua/news-49142.html>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 15 трав. 2015 р.
15. Каталог книжок, знайдених в бібліотеці Митрополітальної во Львові // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9, од. зб. 238. — 165, [1] с.
16. Каталог бібліотеки Капітулы Станіславської імені Высокопреосвященного Митрополита Галицького Кир Андрея Графа Шептицького. — Станіславов : наклад. Єпископського Ординарія, [1903]. — 56 с. — Додаток до Вестника Епарх. Станіславської. — 1903. — Чис. 12.
17. *Колосовська О.* З поля меценатсько-бібліофільських зацікавлень Митрополита Андрея Шептицького (1865–1944) / *Ольга Колосовська* // Український Мойсей (до 150-ліття від дня народження Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького) : статті та матеріали / упоряд.: *О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич*. — Львів : Вид. відділ Львів. музею історії релігії «Логос», 2015. — С. 76-79.
18. *Королівський К.* Митрополит Андрей Шептицький (1865–1944) / *Кирило Королівський* ; пер. з фр. *Ярема Кравець* ; пер. опр. *Юрій Дубленич*. — Вид. 2-ге, випр. — Львів : Свічадо, 2014. — XVII, [1], 489, [1] с.
19. *Космолінська Н.* Прилбичі — остання «родинна колиска» Шептицьких з Шептиць [Електронний ресурс] / *Наталія Космолінська* // Незалежний культурологічний часопис «І». — 2009. — Чис. 57. — Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n57texts/kosmolinska.htm>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 3 черв. 2015 р.
20. *Кревецький І.* Стародруки і рукописи «Національного Музею» / *Ів. Кревецький* // Діло. — 1913. — Чис. 278. — С. 7.

21. *Кривенко М.* Бібліотека «Студіону» у Львові: переміщення книжкових та рукописних колекцій (1940–1947) / *Маргарита Кривенко* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : зб. наук. праць. — Львів, 2005. — Вип. 13. — С. 247-267.
22. *Кривенко М.* Власницькі знаки як джерело вивчення історичних колекцій / *Маргарита Кривенко* // Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника : зб. наук. праць. — Львів, 2011. — Вип. 3 (19). — С. 422-441.
23. *Кривенко М.* Книгозбірня «Студіону» у Львові (1909–1940) : історія, сучасний стан фонду : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / *Кривенко Маргарита Олександрівна* ; НАН України, НБУ ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2010. — 20 с.
24. *Кривенко М.* «Літопис монастиря священномученика Йосафата Студійського уставу у Львові» як джерело до вивчення історії книгозбірні «Студіону» у Львові (1909–1940) / *Маргарита Кривенко* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : зб. наук. праць. — Львів, 2008. — Вип. 1 (16). — С. 459-477.
25. Листи Митрополита Андрея Шептицького до Іларіона Свенціцького з архіву Національного музею у Львові / упоряд. *Соломія Дяків*. — Львів : Українські технології, 2005. — 108 с. : іл.
26. *Луцик Т.* Прилбичі : митрополиче село : сторінки родинної історії [Електронний ресурс] / *Тетяна Луцик* // Незалежний культурологічний часопис «І». — 2009. — Чис. 57. — Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/p57texts/lucyk.htm>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 3 черв. 2015 р.
27. *Лявшишевський І.* Митрополит Андрей Шептицький як Єпископ Станиславівський від 24 вересня 1899 — 13 січня 1901 / о. *Іван Лявшишевський* // Богословія : наук. тримісячник. — Львів, 1926. — Т. VI, кн. 1-4. — С. 231-235.
28. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника : переміщення і втрати фондів. — Т. 1 (1939–1945) : зб. документів і матеріалів / упоряд.: *Галина Сварник* (кер.) та ін. ; НАН України, Львів. нац. наук. біб-ка України ім. В. Стефаника, Наук.-дослід. від. іст. колекцій. — Львів, 2010. — 620 с. — (Джерелознавча серія).
29. *Назарко І.* Київські і галицькі митрополити : біографічні нариси (1590–1960) / о. *Іриней І. Назарко*, ЧСВВ. — Рим, 1962. — 271 с. — (Записки ЧСВВ, Серія II, Секція I ; т. 13).
30. *Овсяник Ю.* Genius Loci «Дівчини з суніцями». Софія з Фредрів Шептицька [Електронний ресурс] / *Юля Овсяник* // Збруч. — 2014. — № 239 : 05/15/2014. — Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/22157>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 30 трав. 2015 р.

31. Офіційний веб-сайт Державного архіву Івано-Франківської області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://daifo.if.gov.ua/about/founds-ndb/>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 10 трав. 2015 р.
32. Офіційний інтернет-сайт «Редемптористи» у Львові [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.cssr.lviv.ua/about/history/>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 10 трав. 2015 р.
33. *Павляк О.* Митрополит Андрей Шептицький у творчій діяльності М. Сосенка, М. Осінчука, В. Дядилюка / *Ольга Павляк* // Український Мойсей (до 150-ліття від дня народження Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького) : статті та матеріали / упоряд.: *О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич*. — Львів : Вид. відділ Львів. музею історії релігії «Логос», 2015. — С. 106-112.
34. [Рудович Іван]. Гр. Іван Шептицький : [некролог] / *о. І. Р.* // Діло. — 1912. — Чис. 275. — С. 3.
35. *Рудович І.* Єпископи Шептицьки / *Іван Рудович* // Богословский вестник. — Львов, 1901. — № 1. — С. 24-35 ; № 2. — С. 102-134 ; № 3. — С. 184-192 ; № 4. — С. 238-248 ; № 5. — С. 289-305 ; 1902. — № 1. — С. 26-59 ; № 2. — С. 233-250 ; № 4. — С. 338-347.
36. *Свенцицький І.* Бібліотеки и Музеи г. Львова / *И. Свенцицький* // Живая старина. — С.-Петербург, 1907. — Отд. 3. — С. 11-13.
37. *Свенцицький І.* Національний Музей во Львові (1905–1915) / *И. Свенцицький*. — С.-Петербург, 1915. — 8 с. — (Отд. оттиск из № 31 неоф. ч. «Львовского Вестника»).
38. *Свенцицький І.* XXV літ діяльності Національного Музею / *Іларіон Свенцицький* // Двадцятьпять-ліття Національного Музею у Львові : збірник / Наукова фундація Галицького Митрополита Андрея Шептицького ; під ред. директора музею *І. Свенцицького*. — Львів, 1930. — С. 6-18.
39. *Свенцицький І.* Каталог книг церковно-славянської печаті / зладив *Д-р Іларіон Свенцицький*. — Жовква : печатня оо. Василян, 1908. — [5] арк., 213, [1] с. — (Видавництво Церковного Музею во Львові).
40. *Свенцицький І.* Огляд розвою «Національного Музею» / *І. Свенцицький* // Діло. — 1913. — Чис. 278. — С. 7-8.
41. *Свенцицький І.* Церковний Музей у Львові (1905–1909 р.) / *Іл. Свенцицький* // Діло. — 1910. — Чис. 24. — С. 1-2.
42. *Семчишин-Гузнер О.* Полтавець Іван Северин та галичанин Модест Сосенко — стипендіанти Андрея Шептицького / *Олеся Семчишин-Гузнер* // Митрополит Андрей Шептицький — Основник Національного музею у Львові. — Львів, 2015. — С. 586-607. — (Art class : Всеукраїнський освітньо-мистецький часопис ; 2015/3-4).

43. *Сеник Я.* До історії заснування бібліотеки Станиславівської капітули (публікація архівного документа відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України) / *Ярослав Сеник* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : зб. наук. праць. — Львів, 2008. — Вип. 1 (16). — С. 354-367.
44. *Сидор О.* Національний Музей у Львові в історії музейництва Галичини кінця XIX — початку XX століття / *Олег Сидор* // Митрополит Андрей Шептицький — Основник Національного музею у Львові. — Львів, 2015. — С. 388-403. — (Art class : Всеукраїнський освітньо-мистецький часопис ; 2015/3-4).
45. *Скрутень Й.* У чернечій келії / *о. Йосафат Скрутень* // Богословія : наук. тримісячник. — Львів, 1926. — Т. IV, кн. 1-4. — С. 27-40.
46. *Слітий Й.* Про молодечий вік нашого Митрополита / *О. др. Йосиф Слітий* // Богословія : наук. тримісячник. — Львів, 1926. — Т. IV, кн. 1-2. — С. 6-26.
47. *Хаварівський У.* Герби Львівських владик в унії з Римом (1667–2007) / *Устим Хаварівський*. — Тернопіль : ТОВ «Новий колір», 2008. — 111 с. : іл.
48. *Чернухін Є.* Колекція рукописів та архів митрополита Андрея Шептицького : каталог фонду XVIII Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського / *Євген Чернухін* ; НАН України, Ін-т історії України, НБУ ім. В. І. Вернадського, Інститут рукопису. — Київ : Ін-т історії України НАН України, 2011. — 242 с. : іл.
49. *Шептицька С.* Молодість і покликання о. Романа Шептицького / *Софія з Фредрів Шептицька* ; [упоряд. *М. Косів*] ; Культурно-мистецький фонд ім. Андрея Шептицького. — 4-те вид. — Львів : [б. в.], 2001. — 148, [2] с. : фотоіл.
50. *Шептицький А.* Про вагу й значіння музеїв / *Андрей Шептицький* // Літопис Національного музею у Львові за 1934, 1935, 1936, 1937, 1938 роки : неперіодичне вид. Союзу Прихильників Національного музею / [відп. за вип. *В. Откович*]. — [2-ге вид. стереотип.]. — Львів : Національний музей у Львові, 2001. — 92 с.
51. *Шмурло Є.* Звіти для Імператорської Академії наук в Петрограді стосовно збірок і пам'яток в Галичині / *проф. Євгеній Шмурло*. — Національна Бібліотека Польщі, мікроф. 32909, рукоп. BN IV 5541 (копія, машиноп., рос. м.). — № 11 : 27 лютого 1915. — С. 8-9.
52. *Шпитковський І.* Рід і герб Шептицьких / *Іван Шпитковський* // Богословія : наук. тримісячник. — Львів, 1933. — Т. XI, кн. 2. — С. 98-110 ; Кн. 3-4. — С. 186-217 ; 1934. — Т. XII, кн. 1. — С. 27-44 ; Кн. 2-3. — С. 162-179 ; 1936. — Т. XIV, кн. 2-3. — С. 121-42 ; Кн. 4. — С. 237-250 ; 1937. — Т. XV, кн. 2-3. — С. 152-174 ; Кн. 4. — С. 253-263.

53. *Щурат В.* З історії пам'яток нашої культури / *д-р В. Щурат* // Діло. — 1913. — Чис. 278. — С. 5-6.
54. *Aftanazy R.* Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej // *Roman Aftanazy*. — Wyd. 2 przejrz. i uzup. — Wrocław ; Warszawa ; Kraków, 1995. — Т. 7 : Województwo ruskie : Ziemia Halicka i Lwowska. — 695 s.
55. *Chwalewik E.* Zbiory polskie : 2 t. / *Edward Chwalewik*. — Warszawa ; Kraków : Wyd-wo J. Mortkowicza, 1926–1927. — Т. 2 : N-Ž. — [2] k., 559, [1] s.
56. Inventar der Bibliothek der Lemberger griech[isch]-kathol[ische] Kathedral-Kirche zu S[anc]t[i] Georg[i] ex Anno 1846. [3354 poz.] // ЦДІА України у Львові. — Ф. 146, оп. 20а, спр. 101. — 151 арк.
57. Inventar der griech[isch]-kath[olische] Dompfarrne ad St. Georgium zu Lemberg ex anno 1847. // ЦДІА України у Львові. — Ф. 684, оп. 1, спр. 2253. — 29 арк.
58. *Jaworski F.* Lwowskie znaki biblioteczne (uzupełnienia) / zebrał *Franciszek Jaworski*. — Lwów : nakł. «Kurjera Lwowskiego», 1908. — 41, [3] s. : il.
59. Konsygnacya ksiązek w Kryłosie, zrobiona po śmierci X. Metropolity [Antoniego Angiełowicza] // Архів Львівського національного університету ім. Івана Франка. — Рукоп. 15. — [8] арк.
60. *Kosiński A.* Ofiarodawcy Ossolineum 1817–1848 / *Józef Adam Kosiński, Maria Turalska*. — Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1968. — 305 s.
61. *Paszkiewicz U.* Catalogus catalogorum : Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej od XVI wieku do 1939 roku : spis scalony, poprawiony i uzupełniony / *Urszula Paszkiewicz* ; Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego ; Departament Dziedzictwa Kulturowego. — Warszawa, 2015. — Т. 1. — 717 s. ; Т. 2. — 772 s.
62. *Radziszewski F.* Wiadomość historyczno-statystyczna o znakomitszych bibliotekach i archiwach publicznych i prywatnych [...] / *Franciszek Radziszewski*. — Kraków, 1875. — 124, [2] s.
63. *Szeptycka Z.* Młodość i powołanie ojca Romana Andrzeja Szeptyckiego zakonu św. Bazylego Wielkiego : opowiedziane przez Matkę jego, 1865–1892 / *Zofia z Fredrów Szeptycka*. — Wrocław : Tow-wo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, 1993. — 190 s. : ill., geneal. tabl.
64. *Szeptycka Z.* Pisma Zofii z Fredrów hr. Szeptyckiej : 2 t. / *Zofia z Fredrów Szeptycka*. — W Krakowie : nakł. administracji «Przeglądu polskiego», 1906–1907.
65. *Szocki J.* Księgozbiory domowe w Galicji wschodniej (1772–1918) / *Józef Szocki*. — Kraków : Wyd. Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2001. — 352 s. — (Prace monograficzne ; N 308).
66. *Würzbach C.* Biographisches Lexicon des Kaiserthums Osterreich : 60 T. / *Constant von Tannenberg Würzbach*. — Wien : Zamarski, 1856–1891. — Т. 1. — XIV, 482 S.